

V Bruseli 9. novembra 2023
(OR. en)

15094/23
ADD 1

ELARG 71
COWEB 135
COEST 586

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

Od:	Martine DEPREZOVÁ, riaditeľka, v zastúpení generálnej tajomníčky Európskej komisie
Dátum doručenia:	9. novembra 2023
Komu:	Thérèse BLANCHETOVÁ, generálna tajomníčka Rady Európskej únie
Č. dok. Kom.:	COM(2023) 690 final
Predmet:	PRÍLOHY k OZNÁMENIU KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Oznámenie o politike rozširovania EÚ za rok 2023

Delegations will find attached document COM(2023) 690 final - annexes.

Encl.: COM(2023) 690 final - annexes

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 8. 11. 2023
COM(2023) 690 final

ANNEXES 1 to 5

PRÍLOHY

k

OZNÁMENIU KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Oznámenie o politike rozširovania EÚ za rok 2023

{SWD(2023) 690 final} - {SWD(2023) 691 final} - {SWD(2023) 692 final} -
{SWD(2023) 693 final} - {SWD(2023) 694 final} - {SWD(2023) 695 final} -
{SWD(2023) 696 final} - {SWD(2023) 697 final} - {SWD(2023) 698 final} -
{SWD(2023) 699 final}

Príloha 1. Základné prvky procesu pristúpenia

Právny štát, základné práva, fungovanie demokratických inštitúcií a reforma verejnej správy a hospodárske kritériá tvoria podstatu toho, čo je známe ako „**základné prvky procesu pristúpenia k EÚ**“. Kvalita inštitúcií a správy vecí verejných je základom zvyšovania konkurencieschopnosti, prosperity a spoločenského blahobytu a podporuje schopnosť dodržiavať *acquis* vo všetkých oblastiach. Dôveryhodné a nezvratné reformy v oblasti základných prvkov sú preto pre krajiny zapojené do procesu rozširovania rozhodujúce pre zaistenie pokroku na ich príslušných cestách pristúpenia k EÚ.

Vo viacerých krajinách zapojených do procesu rozširovania bol zaznamenaný určitý pokrok v oblasti **reformy súdnictva**, v oblasti **základných práv** a pri fungovaní **verejnej správy** vrátane riadenia verejných financií. Neustále zintenzívňovanie práce v oblasti príslušných programov reforiem bolo zaznamenané najmä v Moldavsku a na Ukrajine. Napredovanie pri plnení **hospodárskych prístupových kritérií** bolo celkovo naďalej príliš pomalé na to, aby sa významne znížili hospodárske rozdiely oproti EÚ.

V krajinách zapojených do procesu rozširovania existujú dobré príklady programov reforiem, ktoré sa presadzujú s cieľom transformovať inštitúcie a spoločnosti v súvislosti s príležitosťou pristúpenia k EÚ. Naďalej však existuje mnoho prekážok. Vo všeobecnosti existuje negatívny a znepokojivý, aj keď v jednotlivých krajinách nie rovnaký, model rozptýleného politického a inštitucionálneho odporu voči zmenám, a to najmä voči posilňovaniu **boja proti korupcii**. Trvalý záväzok predchádzať korupcii a udržiavať kultúru bezúhonnosti je naďalej dôležitou prioritou, a to aj prostredníctvom uplatňovania protikorupčných opatrení v najzraniteľnejších odvetviach. Orgány presadzovania práva a justičné orgány si vyžadujú väčšiu právomoc a nezávislosť, ktoré sú potrebné na zaručenie zmysluplného a nestranného boja proti korupcii. Znepokojivé je, že pretrvávajú prvky ovládnutia štátu, pričom sa stále pozoruje ohrozenie demokratickej stability, veľká korupcia a neprimeraný vplyv oligarchov spolu s pokusmi organizovaných zločineckých sietí zasahovať do hospodárstiev, politických systémov, verejných správ a mediálnych prostredí krajín. Všetky tieto výzvy je potrebné naliehavo riešiť prostredníctvom systémových a komplexných prístupov.

Kľúčovým ukazovateľom riešenia týchto tendencií budú dôveryhodné výsledky aktívneho vyšetrovania, trestných stíhaní a právoplatných odsúdení v súvislosti s korupciou, organizovanou trestnou činnosťou a praním špinavých peňazí. Je nevyhnutné, aby krajiny zapojené do procesu rozširovania preukázali účinnosť svojich vyšetrovacích orgánov, prokuratúr a trestných súdov. Na to, aby boli všetky subjekty v reťazci právneho štátu dôveryhodné, mali by dosahovať spoľahlivé výsledky prostredníctvom cielených finančných vyšetrovaní, ktoré budú viesť k systematickej konfiskácii príjmov z trestnej činnosti.

V niektorých krajinách zapojených do procesu rozširovania sa dosiahol určitý pokrok v oblasti **základných práv**, a to smerom k väčšiemu pochopeniu významu zaručenia týchto práv a slobôd. Zároveň pokračovali niektoré negatívne trendy nedávnych rokov, pričom stále prevláda rodovo motivované násilie, kým slobode médií naďalej bránia politické a hospodárske záujmy, čo oslabuje kontrolu verejných orgánov, otvára priestor pre zasahovanie zo zahraničia a oslabuje komunikáciu o EÚ. V niektorých krajinách sa v oblasti práv detí a práv osôb so zdravotným postihnutím zavádzajú určité pozitívne iniciatívy. V praxi je však ochrana základných práv negatívne ovplyvnená nedostatočným uplatňovaním zákonov a politik a neúčinnosťou mechanizmov nápravy naprieč rôznymi oblasťami. Naďalej pretrvávajú výzvy pri zabezpečovaní účinnej ochrany pred všetkými formami nenávisťi a diskriminácie vrátane tých, ktoré sú namierené voči minoritám.

Fungovanie demokratických inštitúcií

Stabilné a konsolidované demokratické procesy sú ústredným pilierom procesu pristúpenia k EÚ. Komisia začala realizovať posilnenú a zjednodušenú spoluprácu s krajinami zapojenými do procesu rozširovania v oblasti všeobecného rámca demokracie, či už ide o volebný proces, fungovanie parlamentu (vrátane jeho úlohy dohľadu nad konaním vlády a tvorbou politiky a v mnohých prípadoch aj stále nadmerného využívania zrýchlených postupov) alebo úlohu občianskej spoločnosti. Väčšina krajín bola aj naďalej ovplyvnená značnou politickou polarizáciou, nedostatočnou spoluprácou medzi stranami a zmenšujúcim sa priestorom pre občiansku spoločnosť.

Počas sledovaného obdobia sa uskutočnilo niekoľko **volieb** v krajinách zapojených do procesu rozširovania vrátane Albánska, Bosny a Hercegoviny, Čiernej Hory, Kosova, Moldavska a Turecka. Vo väčšine krajín sa stále neuskutočnili reformy, ktoré riešia dosiaľ nesplnené odporúčania Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE/ODIHR). V Severnom Macedónsku a v Bosne a Hercegovine sa ešte tiež len čaká na zabezpečenie súladu so štandardmi Skupiny štátov proti korupcii (GRECO) týkajúcimi sa financovania politických strán.

Pokiaľ ide o **činnosť parlamentu**, často viditeľným prvkom bola aj naďalej polarizácia. Chýbajúci účinný dialóg medzi stranami viedol k dlhotrvajúcej politickej patovej situácii a stagnácii reforiem. Takáto situácia sa zaznamenala napríklad v Čiernej Hore, Albánsku, Severnom Macedónsku a Gruzínsku. V niektorých prípadoch boli plenárne rozpravy poznačené napätím, urážlivými vyjadreniami a občasnými násilnosťami, ako to bolo v prípade Gruzínska a Kosova. Na Ukrajine parlament napriek mimoriadnym okolnostiam preukázal odolnosť a pevnú politickú vôľu, najmä v oblastiach životne dôležitých pre integráciu Ukrajiny do EÚ. Legislatívne úlohy sa vykonávali systematicky, čím sa zaistil neprerušovaný demokratický proces rozhodovania.

Súdnictvo a základné práva

Upevnenie právneho štátu si vyžaduje stabilné a dobre fungujúce inštitúcie. Na to je potrebný nezávislý, nestranný, zodpovedný a vysokokvalitný **súdny systém**, ktorý funguje efektívne a s vhodnými zdrojmi, bez neprimeraného vonkajšieho zasahovania a ktorého rozhodnutia sa vykonávajú účinne a včas. V niektorých prípadoch sa dosiahol pokrok, napríklad aj vďaka napredovaniu súdnych reforiem, a to v **Albánsku, Moldavsku, Srbsku** a na **Ukrajine**. Vo väčšine krajín zapojených do procesu rozširovania sú však justičné orgány naďalej vystavené mnohým problémom a zraniteľnostiam. Pokusy politikov verejne ovplyvňovať alebo útočiť na zmierovacích sudcov, najmä keď sa zaoberajú citlivými prípadmi, boli vo viacerých krajinách naďalej nebezpečnou opakujúcou sa praxou. V platnosti zostali inštitucionálne opatrenia, ktoré negatívne ovplyvňujú nezávislosť sudcov a prokurátorov, čo má napokon vplyv na rovnováhu a rozdelenie štátnej moci. V dôsledku toho zostala dôveryhodnosť súdnictva celkovo pomerne nízka, pričom verejnosť vo všeobecnosti poukazovala na beztretnosť páchatel'ov. V niekoľkých krajinách sa pri reformách súdnictva ukázali obmedzené kapacity vykonávania, a to aj v prípade, že existuje politická vôľa. Pre ďalší pokrok v pristúpení je nevyhnutná účinnosť vyšetrovacích a súdnych orgánov, ktorá vedie k dôveryhodným výsledkom. Právny rámec **Gruzínska** týkajúci sa fungovania súdnictva si vyžaduje ďalšie reformy a zabránenie negatívnym krokom. Výrazné zhoršenie situácie pokračovalo v **Turecku**, pričom pretrvávali štrukturálne nedostatky, najmä v súvislosti s nezávislosťou súdnictva a nedostatočným systémom brzd a protiváh v prezidentskom systéme.

V krajinách zapojených do procesu rozšírenia zostáva prioritou vlád **boj proti korupcii**. **Korupcia** vrátane veľkej korupcie je naďalej veľmi rozšírená a problémom, ktorý vyvoláva obavy, zostáva prepletenie verejných a súkromných záujmov. V niektorých prípadoch môžu korupčné praktiky a vplyv **oligarchov** viesť k vzniku rizík ovládnutia štátu. Pokrok v účinnej prevencii korupcie a boji proti korupcii je pomalý a vyžaduje si trvalý systematický prístup a špecializované konanie v kľúčových odvetviach, ktoré sú náchylné na korupciu. Je potrebné iniciovať uplatňovanie protikorupčných opatrení v kľúčových odvetviach alebo v ňom pokračovať, vykonávať cielené posudzovanie rizík na účely tvorby politik a zavádzať účinné plány reforiem. Stále je potrebná silnejšia politická vôľa a jasné reformné úsilie na zlepšenie transparentnosti a kultúry bezúhonnosti a na ďalšie dosahovanie presvedčivých výsledkov, pokiaľ ide o vyšetrovania, trestné stíhanie a právoplatné odsúdenia, a to aj na vysokej úrovni. Zavedené sú protikorupčné stratégie a akčné plány, ktoré je potrebné systematicky a štruktúrovane aktualizovať a realizovať, a to aj prostredníctvom náležitých rozpočtových zdrojov a špecializovaného monitorovania, aby sa zabezpečila ich účinná realizácia. K oblastiam obzvlášť náchylným na korupciu, ktoré si vyžadujú ráznejšie a ambicióznejšie opatrenia, naďalej patria verejné obstarávanie, financovanie politických strán, riadenie verejných financií, energetika, doprava, zdravotníctvo, vodohospodárstvo, infraštruktúra, prírodné zdroje a vzdelávanie. Pokiaľ ide o potláčanie korupcie, všeobecne slabé výsledky vyvolávajú obavy týkajúce sa účinnosti vyšetrovaní a následných opatrení na justičnej úrovni.

Vo všetkých krajinách zapojených do procesu rozširovania sú **základné práva** všeobecne zakotvené a chránené zákonom, ale pri zabezpečovaní ich účinného uplatňovania pretrvávajú problémy. Legislatívne a politické rámce sa postupne dokončujú vďaka prístupu krajín k európskym nástrojom v oblasti ľudských práv a zosúlad'ovaniu s *acquis* EÚ. Týka sa to predovšetkým reforiem v oblasti ochrany údajov. Realizácia je však naďalej pomalá a vo financovaní politik prijatých na posilnenie ochrany ľudských práv pretrvávajú systémové nedostatky, v dôsledku čoho sú mnohé odvetvia závislé od darcov. Na základe skúseností z Albánska, Severného Macedónska a Srbska prispeje pristúpenie ďalších kandidátskych krajín k Agentúre Európskej únie pre základné práva ako pozorovateľov k vývoju komplexného systému monitorovania a zberu údajov, ktorý zabezpečí účinnejšie vykonávanie právnych predpisov, politik a stratégií v oblasti ľudských práv.

Vo veľkej časti regiónu zohrávajú inštitúcie ombudsmana a iné nezávislé a regulačné orgány, ako sú orgány pre otázky rovnosti, dôležitú úlohu pri monitorovaní činnosti štátov zameranej na rešpektovanie, ochranu a dodržiavanie **ľudských práv** v súlade s ich medzinárodnými záväzkami. Ich skutočná nezávislosť, zdroje a kapacity však stále nie sú dostatočné, rovnako ako následné opatrenia týkajúce sa ich odporúčaní. Vlády krajín v regióne musia dôsledne riešiť všetky odporúčania medzinárodných a regionálnych monitorovacích subjektov v oblasti ľudských práv vrátane tých, ktoré sa týkajú podmienok v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a predchádzania mučeniu a zlému zaobchádzaniu. Týka sa to predovšetkým krajín, ako je Severné Macedónsko, Moldavsko a Srbsko, kde sa odporúčania Európskeho výboru na zabránenie mučeniu systematicky neriešia. Občianska spoločnosť pokračuje v dopĺňaní alebo dokonca nahrádzaní činnosti vlád pri poskytovaní služieb osobám v zraniteľných situáciách, napríklad prevádzkovaním útulkov pre obete sexuálneho alebo rodovo motivovaného násillia alebo obchodovania s ľuďmi v Albánsku a Srbsku. V regióne západného Balkánu naďalej do veľkej miery platia obavy a odporúčania uvedené v správach z predchádzajúcich rokov a je potrebné ich naliehavo riešiť. V Turecku sa situácia v oblasti ľudských práv naďalej zhoršovala a stále vyvoláva vážne obavy, a to aj v súvislosti s nevykonávaním určitých rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, najmä v prípade Kavala.

Sloboda prejavu, sloboda a pluralita médií sú kľúčovými piliermi demokratickej spoločnosti a musia sa rešpektovať. V regióne západného Balkánu sa v oblasti plnenia minulých odporúčaní dosiahol len obmedzený či žiadny pokrok alebo došlo k zhoršeniu situácie. Vo viacerých krajinách je mediálne prostredie poznačené hlbokou politickou polarizáciou. Pluralizmus, nezávislosť a rozvoj kvalitnej profesionálnej žurnalistiky v mnohých krajinách ohrozuje koncentrácia médií a politický vplyv na médiá. Novinári pracujú v zlých podmienkach, čo môže viesť k autocenzúre. Vážne obavy naďalej v celom regióne vyvolávajú prípady hrozieb, zastrašovania a násilia voči novinárom, ako aj hanlivé poznámky verejných činiteľov. V niektorých krajinách sa na riešenie tohto javu vynakladá úsilie, ale je potrebné, aby systematické nadväzujúce opatrenia na justičnej úrovni zabezpečili všetky krajiny. Nedostatočná ochrana novinárov a neúčinné sledovanie prípadov môžu mať odrádzajúci účinok na uplatňovanie slobody médií.

Nezávislosť verejných vysielateľov je vo všeobecnosti oslabená nedostatočným financovaním a politickým vplyvom. Je potrebné zaručiť nezávislosť regulačných orgánov pre médiá, a to aj prostredníctvom vymenúvania do riadiacich štruktúr na základe zásluh. Ak tomu tak nie je, ako napríklad v Srbsku, regulačné orgány musia konať nestranne a uplatňovať svoje mandáty v plnej miere. Podporiť sa musí aj účinné fungovanie nezávislých samoregulačných orgánov. Všetky krajiny musia zvýšiť transparentnosť financovania médií. Úsilie o boj proti ruským dezinformáciám viedlo k pozastaveniu vysielacích licencií v Moldavsku a k zablokovaniu internetových zdrojov na Ukrajine. V Turecku pokračovalo výrazné zhoršovanie situácie v oblasti slobody prejavu. Novinári, obhajcovia ľudských práv, právnici, spisovatelia, opoziční politici, študenti a používatelia sociálnych médií naďalej systematicky čelia trestným stíhaniam a odsúdeniam.

Vo väčšine krajín orgány pracujú na zavedení právneho a inštitucionálneho rámca na plnenie záväzkov v oblasti **rodovej rovnosti a v boji proti rodovo motivovanému násiliu**, najmä s cieľom transponovať ustanovenia Istanbulského dohovoru. Tento dohovor ratifikovali všetci partneri zapojení do procesu rozširovania okrem Kosova z dôvodu problémov so štatútom a Turecka, ktorého odstúpenie potvrdila jeho Štátna rada ako konečné. Je však potrebné vynaložiť viac úsilia, aby sa rodová rovnosť stala realitou a aby sa zabezpečila udržateľnosť politík. Rodovo motivované násilie je stále prítomné vo väčšine regiónu. Všetky krajiny musia posilniť pomoc obetiam všetkých foriem násilia. Znepokojivým trendom je čoraz častejšie používanie hanlivých výrazov alebo nenávistných prejavov zameraných proti političkám, novinárkam a obhajkyniam ľudských práv vo verejných debatách, najmä v Turecku, Čiernej Hore, Srbsku a Severnom Macedónsku. Existujú aj prípady nenávistných prejavov a násilia proti lesbám, gejom, bisexuálnym, transrodovým, intersexuálnym a queer (LGBTIQ) osobám, ktorých základné práva sú vo viacerých krajinách často spochybňované.

Vo všeobecnosti sú zavedené zákony a politiky v oblasti **nediskriminácie**, boja proti trestným činom páchaným z nenávisťi a nenávistným prejavom, ale je potrebné zaoberať sa pretrvávajúcimi medzerami a nedostatkami v právnych predpisoch, a to aj v súvislosti s chránenými dôvodmi. Orgánom pre otázky rovnosti a iným inštitúciám povereným presadzovaním rovnakého zaobchádzania a vykonávaním a monitorovaním politík v oblasti nediskriminácie je potrebné poskytnúť dostatočné prostriedky na plnenie ich mandátu vrátane pomoci obetiam, vykonávania prieskumov a uverejňovania správ a odporúčaní.

Hoci sú vo všeobecnosti zavedené mechanizmy na posilnenie **práv dieťaťa**, je potrebné podstatne zlepšiť medziinštitucionálnu koordináciu v celom regióne, predovšetkým v Kosove a Severnom Macedónsku, s cieľom zabezpečiť účinnosť systémov ochrany detí v súlade s najlepšimi záujmami dieťaťa. Stále je náročné zabezpečiť účinný prístup k vzdelávaniu pre deti na Ukrajine a pre vysídlené ukrajinské deti. Je potrebné ďalej rozvíjať justičné systémy

zohľadňujúce potreby detí a sprístupňovať a systematickejšie používať alternatívy pozbavenia osobnej slobody, pričom pozbavenie osobnej slobody by sa malo využívať iba ako úplne posledná možnosť a na čo najkratší náležitý čas. Vážne obavy naďalej vyvoláva násilie páchané na deťoch a skoré manželstvá. Vo väčšine prípadov chýbajú spoľahlivé a porovnateľné údaje rozdelené podľa veku a pohlavia, ktoré sú nevyhnutné na riešenie násilia voči deťom. V mnohých krajinách, najmä v Gruzínsku, Moldavsku, na Ukrajine a v Bosne a Hercegovine, je znepokojivým javom pokračujúce umiestňovanie detí bez rodičovskej starostlivosti a detí a osôb so zdravotným postihnutím do ústavnej starostlivosti. Úplnú deinštitucionalizáciu detí z veľkokapacitných ústavov dosiahlo len Severné Macedónsko. Hoci sa vynakladá úsilie na posilnenie mechanizmov zameraných na presadzovanie **práv osôb so zdravotným postihnutím**, budú potrebné oveľa vyššie úrovne investícií, aby sa zabezpečil úplný súlad s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím, najmä pokiaľ ide o prechod na komunitnú starostlivosť, nezávislé bývanie, prístupnosť a začlenenie.

Práva osôb patriacich k **menšinám** sú v celom regióne naďalej chránené nerovnomerne. Stále je potrebné dokončiť právne rámce a vykonávacie mechanizmy v Albánsku, Gruzínsku, Moldavsku a na Ukrajine a Srbsko a Severné Macedónsko musia riešiť odporúčania poradného výboru Rámcového dohovoru o národnostných menšinách. **Rómovia** sú naďalej najviac znevýhodnenou komunitou a častými obeťami diskriminácie, incidentov motivovaných nenávisťou, ako aj sociálneho a hospodárskeho vylúčenia.

Spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť

Západný Balkán a Turecko sú naďalej rizikovými oblasťami trestnej činnosti a organizovaných zločineckých skupín pôsobiacich v EÚ, pričom slúžia ako dôležitý tranzitný bod pre prevádzkačstvo migrantov, obeť obchodovania s ľuďmi a nelegálne komodity vstupujúce do EÚ cez rôzne variácie balkánskej trasy. Zločinci a zločinecké siete z regiónu majú významný vplyv aj na závažnú a organizovanú trestnú činnosť v ostatných častiach sveta vrátane Latinskej a Južnej Ameriky, kde zohrávajú dôležitú úlohu v celosvetovom obchode s kokaínom a tranzite pre obchodovanie s heroínom do EÚ a uľahčujú vstup obeť obchodovania s ľuďmi, neregulárnych migrantov a nelegálnych komodít do krajín EÚ. Zločinecká infraštruktúra vytvorená na obchodovanie s heroínom a syntetickými drogami sa využíva na nelegálne obchodovanie s kokaínom cez balkánske trasy v oboch smeroch, ako aj do čiernomorských prístavov.

Organizované zločinecké skupiny z Moldavska a Gruzínska sú aktívne v oblasti prevádzkačstva migrantov, organizovanej majetkovej trestnej činnosti, obchodovania s ľuďmi, počítačovej kriminality, podvodov pri bezhotovostných platbách, podvodov so spotrebnou daňou, obchodovania so strelnými zbraňami a iných súvisiacich trestných činov, ako sú podvody v oblasti dokladov. Mnohé z týchto skupín sú polykriminálne, čo znamená, že obchodujú s viacerými nelegálnymi komoditami. Ukrajina sa nachádza na križovatke pašovania nelegálneho tovaru do EÚ a je takisto zdrojovou, tranzitnou a cieľovou krajinou pre obchodovanie s ľuďmi. Napriek problémom súvisiacim s vojnou vrátane obmedzených inštitucionálnych kapacít v dôsledku výrazných strát personálu a obmedzeného financovania boja proti organizovanej trestnej činnosti príslušné ukrajinské inštitúcie preukázali pozoruhodnú odolnosť a prevádzkovú spôsobilosť.

Ruská útočná vojna proti Ukrajine mala od februára 2022 výrazný vplyv na stav trestnej činnosti v regióne vrátane spolupráce medzi silnými regionálnymi zločineckými skupinami, ktorá sa do veľkej miery skončila. Napriek tomu sa objavili nové okolnosti a zločinecké skupiny v regióne ich využívajú.

Spolupráca v oblasti presadzovania práva (a to aj na operačnej úrovni) medzi EÚ a krajinami zapojenými do procesu rozširovania sa naďalej vyvíjala pozitívne. Všetky krajiny západného Balkánu ratifikovali operačné dohody s Europolom (okrem Kosova, s ktorým je uzavretá dohoda o pracovných podmienkach) a majú prístup k bezpečnej platforme Europolu na výmenu informácií (SIENA). Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kosovo, Severné Macedónsko a Srbsko vyslali styčných dôstojníkov do Europolu v Haagu. Spolupráca medzi Europolom a Tureckom sa zakladá na strategickej dohode o spolupráci, ktorou sa vylučuje možnosť poskytovania osobných údajov, ale uľahčuje sa spolupráca v celom rade oblastí. Do Europolu je vyslaný turecký styčný dôstojník a Turecko je pripojené aj k aplikácii SIENA. Ukrajina, Moldavsko a Gruzínsko takisto uzatvorili operačné dohody o spolupráci s Europolom, sú pripojené k aplikácii SIENA a otvorili styčné úrady v Europole. Úroveň účasti krajín zapojených do procesu rozširovania na platforme EMPACT, členskými štátmi vedenej Európskej multidisciplinárnej platforme proti hrozbám trestnej činnosti, sa celkovo aj naďalej zintenzívňovala, hoci bola stále nerovnomerná. Okrem toho je rastúcim trendom, že operačné akcie vedú alebo spoločne vedú krajiny zapojené do procesu rozširovania, čo je veľmi vítaný vývoj. Všetky krajiny západného Balkánu spolu s Moldavskom a Ukrajinou sa zúčastnili na viacerých Spoločných akčných dňoch, ktoré priniesli okamžité výsledky, pokiaľ ide o zatknutie zločincov a skorumpovaných úradníkov, zadržanie a začatie nových vyšetrovaní.

Obchodovanie s drogami je naďalej lukratívnym kriminálnym trhom v krajinách zapojených do procesu rozširovania. Kým dlhodobější trend v zaisťovaní marihuany v regióne západného Balkánu je klesajúci, zaisťovanie kokaínu (najmä v námorných prístavoch) je na vzostupe a zaisťovanie heroínu zostalo do veľkej miery stabilné. Všetky krajiny západného Balkánu s výnimkou Albánska majú alebo donedávna mali vnútroštátnu protidrogovú stratégiu, ktorú v niektorých prípadoch sprevádzal akčný plán. Informácie o realizácii plánov (alebo kvalite ich realizácie) nie sú k dispozícii, keďže vo väčšine prípadov sa nevykonáva žiadne hodnotenie. Platnosť vnútroštátnej stratégie a akčného plánu Turecka sa tohto roku končí. Moldavsko a Gruzínsko prijali nové stratégie aj akčné plány na boj proti drogám, kým Ukrajina nemá žiadnu špeciálnu stratégiu ani akčný plán na boj proti drogám. V regióne sa vyžaduje vynaloženie veľkého úsilia v súvislosti so zriadením národných monitorovacích centier pre drogy a národných systémov včasného varovania pred novými psychoaktívnymi látkami. Len Srbsko má zriadené a funkčné národné monitorovacie centrum pre drogy, pričom takéto centrum je rozhodujúce pre koordináciu informačného systému o drogách a je nevyhnutnou podmienkou pridruženia k únijnej sieti Reitox (Európskej informačnej sieti o drogách a drogovej závislosti). S výnimkou Srbska neboli v regióne zriadené žiadne ďalšie formálne a/alebo operatívne národné systémy včasného varovania pred novými psychoaktívnymi látkami, čo by sa malo naliehavo riešiť. Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť poskytuje dlhodobú podporu alebo činnosť na základe dohody o pracovných podmienkach alebo obojstranných dohôd s krajinami zapojenými do procesu rozširovania.

V regióne západného Balkánu sa naďalej realizuje podrobný plán komplexnej **kontroly ručných a ľahkých zbraní** do roku 2024. V máji 2023 sa dosiahla politická dohoda o pokračovaní v tomto pláne po roku 2024 s podporou Strediska na kontrolu ručných a ľahkých zbraní v juhovýchodnej a východnej Európe (SEESAC). Vzhľadom na vysoký a rastúci počet ručných a ľahkých zbraní po celoplošnej invázii Ruska už EÚ zaviedla spolu s Ukrajinou viacero preventívnych opatrení na boj proti riziku obchodovania so zbraňami a Ukrajina by mala pokračovať v spolupráci s medzinárodnými orgánmi presadzovania práva s cieľom riešiť tieto riziká. Zahŕňa to podporu, ktorú poskytuje Europol a Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž (Frontex), účasť Ukrajiny na platforme EMPACT v súvislosti so strelnými zbraňami a prácu poradnej misie Európskej únie na Ukrajine.

Pokračoval pokrok, aj keď nerovnomerne, v riešení **obchodovania s ľuďmi** v krajinách zapojených do procesu rozširovania. Vyžaduje sa nepretržité úsilie na zosúladenie a účinné vykonávanie príslušného *acquis* EÚ vrátane preventívnych opatrení, včasnej identifikácie, ochrany a pomoci obetiam, účinného vyšetrovania prípadov obchodovania s ľuďmi, trestného stíhania a odsúdenia páchateľov.

Hoci krajiny zapojené do procesu rozširovania napredujú nerovnomerne, ich príslušné **výsledky v oblasti aktívneho vyšetrovania, trestného stíhania a právoplatných odsúdení prípadov organizovanej trestnej činnosti a korupcie**, najmä na vysokých úrovniach, zostávajú celkovo nedostatočné a vyžadujú si nepretržité úsilie. Pranie špinavých peňazí by sa malo čoraz intenzívnejšie vyšetrovať a trestne stíhať ako samostatný trestný čin. Využívanie finančného vyšetrovania by sa malo zintenzívniť a používať systematickejšie na rozbitie organizovaných zločineckých skupín a na zaistenie a konfiškovanie príjmov z trestnej činnosti. Nedávne prípady opäť poukázali na riziká prenikania organizovaných zločineckých skupín na všetkých úrovniach reťazca trestnej justície. Snahy niektorých krajín o posilnenie svojich prevádzkových kapacít a vykynoženie korupcie v rámci justičných orgánov musia vyústiť do konkrétnych výsledkov. Dosahovanie a upevňovanie dôveryhodných výsledkov je nevyhnutné na to, aby mali odstrašujúci účinok na trestnú činnosť a aby sa obnovila dôvera občanov v orgány presadzovania práva a v súdnictvo. Na Ukrajine, v Moldavsku a v Gruzínsku by mal pokračovať boj proti špecifickému javu „zlodejov zo zákona“.

Albánsko musí ďalej posilniť svoje úsilie v boji proti obchodovaniu s ľuďmi, praniu špinavých peňazí, veľkej korupcii a počítačovej kriminalite (vrátane kriminalizácie sexuálneho zneužívania detí online). Hoci sa konfiškácia majetku výrazne zvýšila, stále je veľmi obmedzená v porovnaní s množstvom zaistení (ktoré sa však znížilo). Krajine stále chýba úrad na vymáhanie majetku. Takisto došlo k značnému zníženiu množstva zaistených drog. Osobitné útvary pre boj proti korupcii a organizovanej trestnej činnosti (SPAK) dosiahli ďalšie výsledky a mali by sa naďalej usilovať o zlepšovanie svojich výsledkov v oblasti vyšetrovania a odsúdení v súvislosti s veľkou korupciou. Pretrvávajúci nedostatočný pokrok v boji proti organizovanej trestnej činnosti v Bosne a Hercegovine vzbudzuje vážne obavy. Kosovo dosiahlo obmedzený pokrok vo svojich celkových výsledkoch v oblasti boja proti organizovanej trestnej činnosti a malo by zintenzívniť úsilie v oblasti aktívneho vyšetrovania, odsúdení a konfiškácií majetku získaného trestnou činnosťou, ktoré je stále na veľmi nízkej úrovni. V Severnom Macedónsku existujú vážne obavy týkajúce sa neprimeraného vonkajšieho vplyvu na činnosť súdnej rady a súdnictva. Niektoré zmeny trestného zákona prijaté prostredníctvom zrýchleného parlamentného postupu ovplyvňujú, brzdia alebo dokonca ukončujú veľký počet prípadov veľkej korupcie. Orgány musia takisto zvýšiť svoje úsilie v boji proti praniu špinavých peňazí a hospodárskym trestným činom. Čierna Hora preukázala povzbudivý vývoj v boji proti organizovanej trestnej činnosti, keď zatkla vrcholových členov organizovaných zločineckých skupín a vysokopostavených úradníkov v orgánoch presadzovania práva. Podčiarkuje to význam dôsledného a dôrazného boja proti prenikaniu organizovanej trestnej činnosti do polície a justície. Znepokojivý je však nedostatočný počet prípadov odsúdenia skutkov súvisiacich s pašovaním tabaku, praním špinavých peňazí, obchodovaním s ľuďmi a počítačovou kriminalitou, ako aj veľmi nízka úroveň konfiškácie majetku. Hoci sa počet odsúdení za hospodárske trestné činy v roku 2022 zvýšil, boli to výhradne odsúdenia na základe dohody o vine a treste. Výsledky Srbska v oblasti organizovanej trestnej činnosti poskytujú zmiešaný obraz s nárastom počtu vyšetrovaní a obvinení (a to aj za prevádzkačstvo), ale poklesom počtu prvostupňových a právoplatných odsúdení a veľmi nízkou úrovňou konfiškácií. Hoci Turecko zvýšilo svoju účasť v spoločných operáciách s členskými štátmi EÚ a so susediacimi krajinami, musí zlepšiť boj proti praniu špinavých peňazí a hospodárskym trestným činom vrátane využívania nástroja konfiškácie majetku získaného trestnou činnosťou. Moldavsko urobilo množstvo finančných vyšetrovaní, vykonalo niekoľko

zaistení majetku (a v menšom rozsahu aj konfiškácií) a má prvé výsledky v oblasti právoplatných odsúdení, ktoré by sa mali konsolidovať. V Gruzínsku došlo k výraznému zvýšeniu počtu právoplatných odsúdení „zlodejov zo zákona“ a boli vynesené odsúdenia v prípadoch prania špinavých peňazí. Ukrajina začala dosahovať prvé výsledky, ale je potrebné ďalšie úsilie v boji proti závažným formám organizovanej trestnej činnosti, praniu špinavých peňazí a iným hospodárskym trestným činom.

Hoci spolupráca v oblasti **boja proti terorizmu a prevencie radikalizácie** je dôležitá pre všetky krajiny zapojené do procesu rozširovania, zostáva osobitnou prioritou spolupráce EÚ s regiónom západného Balkánu. Terorizmus a násilný extrémizmus vo všetkých svojich formách a bez ohľadu na ich pôvod naďalej predstavujú problém a bezpečnostnú hrozbu. Boli nahlásené zatknutia násilných extrémistov a zmarené útoky. V rámci fóra ministrov EÚ a krajín západného Balkánu v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí, ktoré sa konalo v novembri 2022, sa opätovne zdôraznil význam zintenzívnenia opatrení prijatých na identifikáciu a boj proti vyvíjajúcim sa hrozbám prameniacim z ruskej útočnej vojny proti Ukrajine. Hlavným rámcom spolupráce je naďalej spoločný akčný plán boja proti terorizmu na západnom Balkáne, v ktorom sa kombinuje politický záväzok s podporou a pravidelným monitorovaním. V celom regióne sa dosiahol pokrok, pričom Albánsko a Severné Macedónsko vykonali väčšinu opatrení. Okrem toho dve krajiny v decembri 2022 podpísali na ministerskej úrovni aktualizované vykonávacie ustanovenia zamerané na ciele, ktoré ešte neboli splnené. Zvyšné krajiny západného Balkánu predložili v prvom štvrtroku 2023 nový piaty súbor správ o realizácii akčného plánu. Významný pokrok zaznamenala aj Čierna Hora a prebiehajú rokovania s Európskou komisiou o aktualizácii bilaterálnej dohody. Vo všeobecnosti sa vyžaduje viac úsilia v oblasti prevencie všetkých foriem radikalizácie, a to aj vo väzniciach, v oblasti sledovania predčasného podmieneného prepustenia páchateľov násilných extrémistických činov z väzenia a v oblasti účinného riešenia teroristického a extrémistického obsahu na internete. Ako sa uvádza v správe Europolu z roku 2023 o teroristoch a trendoch, naďalej dochádza k náboru na internete aj prostredníctvom zhromaždení v neformálnych náboženských budovách, ako aj v nápravných zariadeniach. Revízia vnútroštátnych stratégií a akčných plánov prebieha v Srbsku a Albánsku a dokončená je už v Bosne a Hercegovine, Kosove, Severnom Macedónsku a Čiernej Hore. Hrozba terorizmu zostáva nízka v Gruzínsku, Moldavsku a na Ukrajine a ich protiteroristické právne predpisy sú všeobecne v súlade medzinárodnými normami. V ich strategických bezpečnostných rámcoch sa terorizmus uznáva ako hrozba a sú zavedené špecializované služby. Je dobre zavedená operačná spolupráca s európskymi agentúrami v oblasti boja proti terorizmu.

Súlad s právnymi predpismi týkajúcimi sa **boja proti financovaniu terorizmu a praniu špinavých peňazí** a účinné vykonávania týchto predpisov majú naďalej nerovnomernú úroveň. V prípade Severného Macedónska sa zaznamenal pokrok v oblasti právnych predpisov, stratégií a vykonávania, kým právne predpisy v Bosne a Hercegovine stále čakajú na schválenie v parlamente a je potrebné preukázať výsledky v oblasti vyšetrovaní, trestných stíhaní a právoplatných súdnych rozhodnutí. Albánsko, ktoré je pod kontrolou Finančnej akčnej skupiny (ďalej len „FATF“), vyriešilo všetky body akčného plánu v posledných šiestich mesiacoch. Skupina FATF sa v júni 2023 rozhodla navrhnuť návštevu na mieste, po ktorej bolo Albánsko v októbri 2023 vyradené zo „sivého zoznamu“. FATF však bude pokračovať v monitorovaní, aby skontrolovala, či je ktorýkoľvek albánsky program dobrovoľného dodržiavania daňových predpisov (vrátane potenciálnych amnestií vzťahujúcich sa na trestné činy) v súlade so zásadami a najlepšimi postupmi skupiny FATF. Turecký právny rámec by sa mal zosúladiť s bodmi jeho akčného plánu skupiny FATF s cieľom vyradenia zo „sivého zoznamu“ FATF. Ukrajina, Moldavsko a Gruzínsko majú zavedené právne predpisy, ktorými sa kriminalizuje financovanie terorizmu, ale niektoré sa musia ešte zosúladiť s odporúčaniami výboru expertov pre

vyhodnocovanie opatrení proti praniu špinavých peňazí (MONEYVAL) a s príslušnými právnymi predpismi EÚ.

Šesť partnerov zo západného Balkánu si čoraz viac uvedomuje význam spoľahlivého rámca na riešenie ochrany kritickej infraštruktúry. Kosovo, Čierna Hora a Srbsko vypracovali náležité právne predpisy v tejto oblasti, kým v Bosne a Hercegovine existujú takéto právne predpisy len čiastočne.

Väčšina partnerov zo západného Balkánu repatriovala **zahraničných teroristických bojovníkov** a ich rodinných príslušníkov zo severovýchodnej Sýrie. Bosna a Hercegovina vyjadrili ochotu repatriovať všetkých zahraničných teroristických bojovníkov. Hoci sú zavedené právne ustanovenia na ich trestné stíhanie po návrate, účinné trestné stíhanie sa uskutočňuje v celom regióne nerovnomerne. Bosna a Hercegovina trestne stíhala siedmich navrátených zahraničných teroristických bojovníkov, pričom šesť žien, ktoré ich sprevádzali, bolo podmienene odsúdených. Albánsko vyšetroje deväť prípadov štátnych príslušníkov, ktorí sú stále v severovýchodnej Sýrii, bez obvinenia alebo trestného stíhania doteraz repatriovaných 37 žien a detí. Čierna Hora trestne stíhala jedného štátneho príslušníka, ktorý sa vrátil z boja v rámci ruskej invázie na Ukrajinu v roku 2014. Pre tieto rozsudky sú príznačné mierne tresty, čo vzbudzuje obavy. Pokiaľ ide o odchody s cieľom zúčastniť sa na ruskej vojne proti Ukrajine, s výnimkou Albánska, ktoré uviedlo, že jeden z jeho štátnych príslušníkov odcestoval bojovať na Ukrajinu, žiadna z ostatných krajín západného Balkánu neoznámila, že by jej občania v poslednom čase cestovali na zahraničné bojiská. Otvorené zdroje však informovali o odchodoch z regiónu na Ukrajinu.

Vzhľadom na pretrvávajúce hrozby zo strany rôznych teroristických skupín Turecko pokračovalo v uprednostňovaní boja proti PKK a zničenia hnutia Gülen. Strana kurdských pracujúcich naďalej zostáva na zozname osôb, skupín a subjektov zapojených do teroristických činov, ktorý vypracovala EÚ. Turecko pokračovalo aj v aktívnej protiteroristickej spolupráci s medzinárodným spoločenstvom ako člen Globálnej koalície proti ISIS, Globálneho fóra pre boj proti terorizmu a Výboru expertov Rady Európy pre terorizmus. Turecko, ktoré pôsobí ako spolupredseda pracovnej skupiny zahraničných teroristických bojovníkov koalície na boj proti ISIS, poskytlo aj prístup do svojho vzdušného priestoru a zariadení pre protiteroristické operácie koalície v Iraku a Sýrii. Zároveň by turecké orgány mali zaistiť, aby protiteroristický zákon krajiny a jeho uplatňovanie boli v súlade so zásadou právneho štátu a rešpektovali základné práva a slobody. Turecko by malo svoje protiteroristické právne predpisy zosúladiť s normami EÚ a dodržiavať stanovisko Benátskej komisie k zákonu o predchádzaní financovaniu šírenia zbraní hromadného ničenia.

Hybridné hrozby

Hybridné hrozby vrátane dezinformácií, manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia a kybernetických útokov, najmä proti kritickej infraštruktúre, sú pre krajiny zapojené do procesu rozširovania naďalej politickou a bezpečnostnou výzvou. Po prudkom zvýšení minulý rok, ktoré nasledovalo po ruskej útočnej vojne proti Ukrajine, tieto hrozby naďalej predstavujú značné riziko tak pre EÚ, ako aj pre krajiny zapojené do procesu rozširovania. V reakcii na nedávne udelenie statusu kandidátskej krajiny Ukrajine a Moldavsku a na európsku perspektívu Gruzínska rôzne subjekty, najmä sponzorované Ruskom, naďalej spochybňujú dôveryhodnosť EÚ a oslabujú dôveru verejnosti v demokratické inštitúcie. Tieto subjekty pokračovali v zapájaní sa do manipulácie s informácií a v zasahovaní priamo alebo prostredníctvom zástupcov, pričom často synchronizovali svoju činnosť so zámerným narušením v rôznych odvetviach a zneužívali zraniteľné miesta.

Dezinformácie a manipulácia s informáciami a zasahovanie zo zahraničia sa od minulého roka **značne zvýšili**. S vývojom ruskej celoplošnej invázie na Ukrajinu sa v krajinách zapojených do procesu rozširovania vyvíjalo aj šírenie rôznych naratívov Kremľa s lišiacimi sa výsledkami. Zvlášť účinné sú v Srbsku, kde časť miestnych médií a niektoré hlavné politické sily šíria proruské naratívy, a to aj v celom regióne západného Balkánu. Napriek značnému úsiliu je odolnosť voči týmto hrozbám stále slabá v dôsledku nízkej mediálnej gramotnosti, nízkej dôvery v inštitúcie, obmedzenej nezávislej a profesionálnej žurnalistiky a nízkej úrovne slobody médií. Podobne po rozhodnutí uznať európsku perspektívu Ukrajine, Moldavsku a Gruzínsku, ako aj udeliť štatút kandidátskej krajiny Moldavsku a Ukrajine boli tieto tri krajiny terčom novej vlny kampaní manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia, ktoré sa zameriavajú predovšetkým na zdiskreditovanie snáh vstúpiť do EÚ a obviňovanie západu zo súčasnej situácie v regióne. V Gruzínsku bolo snahou špecifického prúdu dezinformácií naznačiť, že západ sa snaží otvoriť „druhý front“ proti Rusku z Gruzínska. Vhodné by bolo aktívnejšie vyvracanie dezinformácií úradmi.

Kybernetická bezpečnosť a kybernetická odolnosť zostávajú **hlavnou prioritou** vo všetkých krajinách zapojených do procesu rozširovania. Niekoľko krajín oznámilo kybernetické útoky v priebehu roka s rozsiahlym vplyvom na verejnú správu a verejné služby. Pokrok v zosúladení s *acquis* EÚ v oblasti kybernetickej bezpečnosti bol zaznamenaný v Albánsku, Severnom Macedónsku, Čiernej Hore, na Ukrajine a v Moldavsku. V júni 2023 sa v Bruseli konala konferencia na vysokej úrovni o kybernetickej bezpečnosti – *Towards a resilient cyberspace in the Western Balkans* (Smerom k odolnému kybernetickému priestoru na západnom Balkáne). Druhý dialóg o kybernetickej bezpečnosti medzi EÚ a Ukrajinou sa uskutočnil vo fyzickej podobe v septembri 2022.

Voľby sa v sledovanom období konali v Albánsku, Bosne a Hercegovine, Čiernej Hore, Kosove, Moldavsku a Turecku. V nadchádzajúcom období sa budú voľby organizovať v Severnom Macedónsku, na Ukrajine, v Moldavsku a Gruzínsku. Vyžadujú sa ďalšie opatrenia na zabránenie akýmkoľvek pokusom o zasahovanie zo strany tretích štátov a neštátnych subjektov a na ich riešenie.

Takisto sa zintenzívnili **priame zahraničné investície** vo všetkých krajinách s výnimkou Ukrajiny. Vo väčšine krajín zapojených do procesu rozširovania stále chýbajú spoľahlivé rámce na kontrolu priamych zahraničných investícií v súlade s nariadením EÚ o preverovaní priamych zahraničných investícií, okrem Moldavska, ktoré má daný systém zavedený.

Migrácia

Ruská útočná vojna proti **Ukrajine** viedla k zvýšeniu počtu ukrajinských utečencov a krajiny ako najmä Moldavsko, ale aj Čierna Hora, Srbsko, Albánsko a Severné Macedónsko zohrali rozhodujúcu úlohu ako hostiteľské krajiny.

Neregulárna migrácia je pre **západný Balkán** aj **Turecko** naďalej veľkým problémom, najmä pokiaľ ide o boj proti prevládzačstvu migrantov a obchodovaniu s ľuďmi. Podľa Európskej agentúry pre pohraničnú a pobrežnú stráž (Frontex) bol v roku 2022 celkový počet neoprávnených prekročení hranice na vonkajších hraniciach EÚ z regiónu západného Balkánu približne 144 100. Išlo o nárast o 134 % v porovnaní s rokom 2021 (61 600). Od začiatku roka do 31. júla 2023 však celkový počet neoprávnených príchodov z regiónu západného Balkánu do EÚ v porovnaní s rovnakým obdobím v roku 2022 klesol. V prvých siedmich mesiacoch roka 2023 sa na západobalkánskej trase zistilo okolo 52 200 neoprávnených prekročení hranice, čo je o 26 % menej ako v rovnakom období v predchádzajúcom roku. V roku 2022 a v prvých siedmich mesiacoch roka 2023 boli hlavné štátne národnosti prichádzajúcich zo Sýrie, Afganistanu a Turecka.

Hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú vysoký počet ľudí prichádzajúcich letecky z Turecka a Srbska, sú: i) bezvízové režimy; ii) krátky čas potrebný na prekročenie regiónu, t. j. v priemere osem dní v roku 2022 v porovnaní s 53 dňami v roku 2021 podľa Medzinárodnej organizácie pre migráciu (ďalej len IOM); iii) pomerne nízke ceny, ktoré ponúkajú prevádzачské siete za prekročenie regiónu, a iv) väčšie ťažkosti pri vstupe do EÚ cez iné trasy (napr. západné Stredozemie).

Cieľom politiky Európskej komisie je podporovať krajiny západného Balkánu v boji proti migračnému tlaku v regióne ako potenciálne budúce členské štáty EÚ. V súlade s akčným plánom EÚ pre západný Balkán je táto podpora komplexne zameraná na posilnenie riadenia hraníc, azylového konania a prijímacích kapacít, na boj proti prevádzачstvu migrantov, na zvýšenie spolupráce v oblasti readmisie a návratov neregulárnych migrantov bez práva na pobyt do ich krajín pôvodu, a na zlepšenie azylových systémov a systémov ochrany a prijímacích kapacít, ako aj na dosiahnutie zosúladenia vízovej politiky. Podľa agentúry Frontex vrátili členské štáty EÚ v roku 2022 do krajín západného Balkánu 5 962 štátnych príslušníkov tretej krajiny, čo je o 22 % viac v porovnaní s rokom 2021. Hlavnou cieľovou krajinou pre tieto návraty bolo Albánsko, po ktorom nasledovalo Srbsko a Severné Macedónsko. Navyše sa podľa IOM do 8. júna 2023 v prijímacích centrách v regióne nachádzalo približne 3 657 migrantov a utečencov a zhruba 700 ich bolo mimo prijímacích zariadení. Pre porovnanie bola celková prijímacia kapacita približne 12 172 miest. Krajiny západného Balkánu sa zúčastňujú na regionálnom operačnom partnerstve proti prevádzачstvu, ktoré svoju činnosť začalo v novembri 2022 s cieľom podporiť spoluprácu v oblasti presadzovania práva a justičnú spoluprácu v boji proti zločineckým prevádzачským sieťam a zvýšiť kapacity riadenia hraníc.

Do septembra 2023 prišlo z Turecka do EÚ (vrátane Grécka, Talianska a Bulharska) 22 421 neregulárnych migrantov v porovnaní s 22 821 príchodmi počas rovnakého obdobia v roku 2022. Príchody do Grécka sa zvýšili o 123 %, kým námorná trasa do Talianska zaznamenala podstatný pokles (o 55 %). Počet príchodov na Cyprus cez zelenú líniu výrazne klesol o 42 %.

Vyhlásenie EÚ a Turecka z roku 2016 zostalo kľúčovým rámcom spolupráce v oblasti migrácie a naďalej prinášalo výsledky, aj napriek pretrvávajúcim problémom s jeho vykonávaním. Turecko aj naďalej zohrávalo dôležitú úlohu pri riešení migrácie na trase cez východné Stredozemie. Turecko pokračovalo vo svojom enormnom úsilí prijať 3,6 milióna utečencov zo Sýrie a iných krajín a EÚ zachovala svoju výraznú podporu. V rámci nástroja EÚ pre utečencov v Turecku sa mobilizovalo 6 miliárd EUR, pričom k septembru 2023 bolo vyplatených 5,1 miliardy EUR. Po preklenovaní financovaní vo výške 535 miliónov EUR v roku 2020 pokračovala Komisia v realizácii balíka vo výške 3 miliardy EUR, ktorý požadovala Rada.

Liberalizácia vízového režimu je naďalej účinným nástrojom na uľahčovanie medziľudských kontaktov a na podporu reforiem v regióne západného Balkánu, ako aj na Ukrajinu, v Moldavsku a Gruzínsku v oblasti spravodlivosti, bezpečnosti a základných slobôd. Ako sa potvrdilo v správe z roku 2023 v rámci mechanizmu pozastavenia oslobodenia od vízovej povinnosti¹, Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Severné Macedónsko², Srbsko, Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina musia zabezpečiť ďalšie zosúladenie vízovej politiky so zoznamami EÚ týkajúcimi sa tretích krajín, na ktoré sa vzťahuje vízová povinnosť, a to najmä tých tretích krajín, ktoré predstavujú pre EÚ riziká

¹ [COM\(2023\) 730 final](#).

² Severné Macedónsko dosiahlo takmer úplné zosúladenie svojej vízovej politiky so zoznamami EÚ, len jedna krajina (Turecko), ktorej občania potrebujú na vstup do EÚ víza, má bezvízovú dohodu so Severným Macedónskom.

neregulárnej migrácie alebo bezpečnostné riziká. Zosúladenie vízovej politiky s EÚ je naďalej nevyhnutným predpokladom dobrého fungovania bezvízového režimu týchto partnerov s EÚ. Turecko nedosiahlo v sledovanom období žiadny pokrok, pokiaľ ide o splnenie stále otvorených kritérií plánu liberalizáciu vízového režimu.

Reforma verejnej správy

Pre **dlhodobú konkurencieschopnosť** Únie je mimoriadne dôležitá kvalita verejnej správy a regulačného rámca³. Európska komisia už roky systematicky usmerňuje a podporuje potenciálne členské štáty EÚ v tom, ako vybudovať stabilnú a dobre fungujúcu verejnú správu založenú na piatich zásadách dobrej *tvorby politik*, riadenia *štátnej služby*, účinnej *organizácie štátu* a jasných hraníc *zodpovednosti*, bezproblémového a na občanov orientovaného *poskytovania služieb* a riadneho *riadenia verejných financií*. Hoci sa krajiny zapojené do procesu rozširovania aktívne zúčastňujú na podpore, väčšina z nich naďalej chýba potrebný politický záväzok a vedenie na riešenie citlivejších reforiem, ktoré by ovplyvnili prevažne klientelistickú kultúru a budovali stabilnejšie a profesionálnejšie štruktúry a systémy. Zatiaľ je väčšina reforiem skôr kozmetická ako zásadná. Ak krajiny nezačnú meniť prevládajúcu administratívnu kultúru, ich verejné správy budú naďalej s ťažkosťami lákať a udržiavať si talenty s cieľom koordinovať a realizovať politiky, služby a investície potrebné na budovanie dlhodobej prosperity a spoločenského blahobytu.

Celkovo sú krajiny zapojené do procesu rozširovania naďalej nanajvýš **priemerne pripravené** z hľadiska kvality ich verejnej správy. Pokrok v reformách bol počas sledovaného obdobia celkovo veľmi obmedzený. Stále platí väčšina odporúčaní z predchádzajúcich rokov. Typický model je taký, že je aspoň čiastočne zavedený, ale nie systematicky uplatňovaný formálny právny a inštitucionálny základ pre profesionálnu správu. Väčšina krajín má **stratégie reformy verejnej správy** (okrem Turecka) alebo ich aktualizuje. Ich realizácia je však nerovnomerná a často nevedie k udržateľným reformám alebo nemá trvalý vplyv na budovanie lepšej verejnej správy.

V prípade Ukrajiny existujú prvky pokroku, ale pretrvávajú problémy aj v dôsledku vojnových okolností. Gruzínsko a Moldavsko dosiahli určitý pokrok v posilňovaní svojej verejnej správy po prijatí reformy verejnej správy a súvisiacich akčných plánov.

Základom reforiem verejnej správy zostáva **dobrá koordinácia a rozvoj politik**. Krajiny zapojené do procesu rozširovania musia systematicky utvárať politiky a právne predpisy pomocou údajov a dôkazov, navrhovať právne predpisy a politiky inkluzívnym konzultačným spôsobom a posudzovať ich potenciálny vplyv. Vďaka dobrému plánovaniu a riadnemu procesu politického programu by sa budovala dôvera, odolnosť a predvídateľnejšie regulačné prostredie pre verejnosť a podniky.

Pokiaľ ide o **ľudské zdroje a riadenie štátnej služby**, väčšina krajín má stále problémy s vytvorením a systematickým uplatňovaním transparentného, súdržného a spravodlivého systému odmeňovania, ako aj systému prijímania, povyšovania a prepúšťania na základe zásluh. Tieto reformy sú potrebné na prilákanie a udržanie motivovaných a kvalifikovaných zamestnancov a na vytvorenie profesionálnej a dobre fungujúcej štátnej služby. Riadenie takýchto reforiem je zvyčajne veľmi citlivé. Pre dosiahnutie pokroku má zásadný význam pochopenie záujmov a obáv rôznych zainteresovaných strán a sprostredkovanie širokej podpory.

³ [COM\(2023\) 168 final](#), [COM\(2023\) 667 final](#).

Účinnnej organizácii štátu a zodpovednosti stále bráni nedostatočný pokrok v *zefektívňovaní štátnych štruktúr* a v stanovovaní jasných hraníc zodpovednosti medzi ministerstvami a podriadenými orgánmi (v Bosne a Hercegovine, Albánsku, Kosove, Severnom Macedónsku, Srbsku a Moldavsku). **Kapacita správnych súdov** a kvalita rozhodnutí nie sú dostatočné na zabezpečenie práv jednotlivcov na správne súdnictvo (v Srbsku, Severnom Macedónsku, Albánsku, Bosne a Hercegovine a Moldavsku). Kvalita **orgánov dohľadu** sa líši a odporúčania sa systematicky nedodržiavajú, čím sa obmedzujú účinné brzdy a protiváhy a príležitosti pre systémové zlepšenie. Zlepšenie **viacúrovňového riadenia** si vyžaduje lepšiu spoluprácu a koordináciu medzi celoštátnymi, regionálnymi a miestnymi orgánmi, zaistenie kvality služby na všetkých úrovniach a zosúladenie administratívnej zodpovednosti so zdrojmi a kapacitami. Vzhľadom na význam zaistenia náležitej rovnováhy medzi ústrednou, regionálnou a miestnou samosprávou a jednotným uplatňovaním pravidiel, postupov a noriem na všetkých úrovniach verejnej správy, je potrebné väčšie úsilie vo všetkých krajinách.

Poskytovanie **digitálnych administratívnych služieb** je naďalej najrozvinutejšou oblasťou programu reformy verejnej správy, predovšetkým v Albánsku, Srbsku a na Ukrajine. Hoci ich ostatné krajiny ešte stále musia dobehnúť, všetky krajiny musia naďalej zabezpečovať, aby boli verejné služby rovnako prístupné pre ľudí s nedostatočnými digitálnymi prostriedkami alebo zručnosťami. Je tu aj priestor na ďalšie zefektívnenie administratívnych procesov a zníženie regulačného zaťaženia verejnosti a podnikov.

Nedostatok účinnosti a integrity systému **riadenia verejných financií** narúša dôveru a ovplyvňuje *dosahovanie verejných príjmov*, ako aj *riadenie výdavkov* vo väčšine krajín zapojených do procesu rozširovania. *Rozpočtová transparentnosť a účinnosť verejných výdavkov* sú kľúčové otázky, najmä v čase zvyšujúcich sa fiškálnych obmedzení. Systémy *verejného obstarávania* majú stále príliš veľa medzier na to, aby dokázali zabezpečiť efektívnu alokáciu peňazí daňovníkov. Kultúra *manažérskej zodpovednosti a interných a externých auditov* by zabezpečila udržateľnosť financií krajiny, ale ešte to nie je pravidlom. Musí sa oveľa viac zlepšiť kvalita *riadenia aktív a investícií*, aby sa krajinám zapojeným do procesu rozširovania umožnilo preklenúť nedostatky v infraštruktúre v porovnaní s členskými štátmi EÚ a využiť výhody budúceho členstva v EÚ vrátane financovania investícií.

Občianska spoločnosť

Slobodná a silná občianska spoločnosť je základnou zložkou každého demokratického systému. Vo všetkých krajinách zapojených do procesu rozširovania je aktívna a životaschopná občianska spoločnosť, ktorá monitoruje činnosť vlády a prispieva k tvorbe politik. Organizácie občianskej spoločnosti sú aj naďalej poskytovateľmi služieb, najmä pomoci ľuďom v zraniteľných situáciách, pričom sa zúčastňujú na humanitárnej reakcii na ruskú útočnú vojnu proti Ukrajine.

Sloboda združovania a zhromažďovania je zakotvená v právnych rámcoch a všeobecne sa využíva. Stále sú však potrebné reformy na úplné uplatňovanie medzinárodných noriem a realizácia musí byť oveľa konzistentnejšia. Občianska spoločnosť je vystavená pretrvávajúcemu tlaku a jej priestor na slobodné pôsobenie sa naďalej znižoval v dôsledku obmedzení jej činnosti a činnosti obhajcov ľudských práv. Využívanie strategických žalôb proti verejnej účasti, a to aj zo strany verejných činiteľov, znepokojivo narastá v Srbsku a Bosne a Hercegovine, a pozoruje sa aj v iných krajinách, napríklad v Albánsku. Obdobne je dôležité, aby nedochádzalo k zneužívaniu bezpečnostných opatrení, teda aby sa napríklad nevyužívali ako nástroje na útoky proti politickým oponentom alebo kritikom prostredníctvom tureckej protiteroristickej legislatívy, aby neslúžili na obmedzovanie slobodného prístupu k informáciám, ako je to v Čiernej Hore, či aby nefungovali tak, ako

dosiaľ nezrušené pravidlá platné v Kosove v oblasti predchádzania praniu špinavých peňazí, v ktorých sa presadzuje neúmerná kontrola a oznamovanie. Najznepokojivejší vývoj je však spojený s prípravou „zákonov o zahraničných agentoch“, ktoré vedú k stigmatizácii a potlačaniu organizácií občianskej spoločnosti. Boli predložené v entite *Republika Srpska* v rámci Bosny a Hercegoviny a v Gruzínsku (ale následne boli v Gruzínsku stiahnuté v dôsledku medzinárodného a miestneho tlaku).

Je potrebné dosiahnuť značný pokrok – napríklad v Gruzínsku, Srbsku, Čiernej Hore, Bosne a Hercegovine a v Kosove – s cieľom zlepšiť dostupnosť a transparentnosť verejných finančných prostriedkov, ktoré by sa mali rozdeľovať na základe objektívnych kritérií. Kým v Moldavsku sa zlepšil právny rámec týkajúci sa filantropie a darcovstva, v Albánsku a Čiernej Hore sa stále čaká na prijatie zákonov o dobrovoľníctve. Postupy registrácie organizácií občianskej spoločnosti sa musia zlepšiť, a to aj v Albánsku, Severnom Macedónsku a Čiernej Hore.

Napriek existencii politik na posilnenie priaznivého prostredia pre občiansku spoločnosť alebo na vládnu spoluprácu s občianskou spoločnosťou v Albánsku, Kosove, Severnom Macedónsku alebo na Ukrajine je ich vykonávanie nedostatočné a často závisí od financovania zo strany darcov. Väčšina krajín pri tvorbe politik uznáva cenný príspevok občianskej spoločnosti. Existujú aj mechanizmy otvorených verejných konzultácií, ale ich spôsob uplatňovania sa musí zlepšiť. V inštitucionalizovaných mechanizmoch spolupráce medzi občianskou spoločnosťou a vládou naďalej pretrvávajú nedostatky. Je mimoriadne dôležité, aby vlády zabezpečili podmienky na zmysluplnú a inkluzívnu účasť organizácií občianskej spoločnosti na tvorbe politik.

Hospodárstvo

Po celoplošnej invázii Ruska na Ukrajinu vo februári 2022 čelilo desať ekonomík zapojených do procesu rozširovania veľkým hospodárskym a sociálnym problémom. Na Ukrajine klesol HDP v roku 2022 o 29,1 %, keďže celú krajinu hlboko zasiahla ruská útočná vojna, ktorá mala za následok výrazný tlak na makroekonomickú stabilitu. Rast HDP regiónu západného Balkánu sa v roku 2022 spomalil na 3,2 %, čo je pokles zo 7,7 % obnovy z recesie spôsobenej pandemiou COVID-19 v roku 2021. Závažnosť spomalenia sa však v jednotlivých ekonomikách líšila, keď rast reálneho HDP klesol na 6,1 % v Čiernej Hore, 5,6 % v Turecku, 4,8 % v Albánsku, 4 % v Bosne a Hercegovine, 3,5 % v Kosove, 2,3 % v Srbsku a 2,1 % v Severnom Macedónsku. V Moldavsku HDP prudko kleslo o 5,9 % a v Gruzínsku pokračoval v raste na dvojcifernú úroveň (10,1 %). Rozdiely v hospodárskom raste v krajinách boli spôsobené hlavne priamymi a nepriamymi dôsledkami ruskej vojny na Ukrajinu vrátane jej vplyvu na obchodné vzťahy, energetiku, ceny potravín a migráciu. Hospodárske vyhliadky týchto desiatich ekonomík sú naďalej obklopené vysokou neistotou, pokiaľ ide o ďalší vplyv vojny na rast, zamestnanosť a sociálnu súdržnosť.

Počas roka 2022 prijali krajiny **fiškálne opatrenia** na zmiernenie hospodárskeho vplyvu vojny a rastúcich cien energií a potravín. Keďže ceny energií sa od svojho maxima výrazne znížili, opatrenia by sa teraz mali postupne ukončovať, pričom by sa malo zaistiť, aby sa zachovala fiškálna konsolidácia a aby sa sociálna ochrana správne zamerala na tých, ktorí ju potrebujú. Inflácia v krajinách západného Balkánu, v Moldavsku a Gruzínsku sa po značnom zrýchlení začala spomaľovať oproti svojmu vrcholu dosiahnutému na jeseň 2022. V Turecku sa inflácia v prvej polovici roka 2023 takisto spomalila po tom, čo globálne cenové tlaky spojené s neortodoxnou menovou politikou vyvolali veľké znehodnotenie líry a vyhnali infláciu na dvadsaťročné maximum (vyše 85 % v októbri 2022). Na Ukrajine viedli prerušenia dodávateľských reťazcov, vyššie výrobné náklady a tlač peňazí národnou bankou na účely financovania vojny k prudkému nárastu inflácie, ktorá koncom roka 2022 dosiahla 26,6 % vrchol a potom sa začala zmierňovať.

Pre **trhy práce** na západnom Balkáne a v Turecku je naďalej charakteristická celkovo nízka aktivita (najmä medzi ženami a mladými ľuďmi), vysoká nezamestnanosť a odliv kvalifikovaných pracovníkov. Pretrváva štrukturálny nesúlad v zručnostiach, ktorý je spôsobený nedostatočným investovaním do ľudského kapitálu a slabými systémami vzdelávania. To si vyžaduje aktívnejšie politiky trhu práce, posilnený dvojstranný a trojstranný sociálny dialóg a investície do zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie. V tejto súvislosti sa partneri zo západného Balkánu v roku 2021 zaviazali vytvoriť systémy záruk pre mladých podľa modelu EÚ. V polovici roka 2023 väčšina z nich zriadila medzirezortné expertné skupiny na vypracúvanie plánov vykonávania. Traja partneri už svoje plány prijali a niektorí už začali v roku 2023 daný systém testovať. Trhy práce v Moldavsku a Gruzínsku si v roku 2022 počínali pomerne dobre, pričom mali prínos z príchodu kvalifikovaných utečencov, ktorí utekali pred ruskou útočnou vojnou proti Ukrajine a mobilizáciou v Rusku, hoci pretrvávajú štrukturálne nedostatky. Hlavným problémom vo všetkých partnerských krajinách však zostávajú vysoké úrovne neformálneho zamestnania. Toky utečencov a vnútorné vysídľovanie spolu s obrovskou deštrukciou kapitálu na Ukrajine dramaticky ovplyvnili trh práce, ktorý sa už aj tak vyznačoval pomerne nízkou mierou aktivity a únikom mozgov. Bude potrebné vynaložiť obrovské úsilie na opätovné vybudovanie fungujúceho trhu práce a na riešenie chýbajúcich zručností, keď sa vojna skončí. V tejto súvislosti bude dôležité posilnenie sociálneho dialógu vrátane budovania kapacít pre sociálnych partnerov.

Je čoraz dôležitejšie, aby všetkých desať ekonomík zapojených do procesu rozširovania urýchlilo **štrukturálne reformy** s cieľom umožniť udržateľnú obnovu v strednodobom horizonte a dosiahnuť pokrok pri plnení dvoch hospodárskych kritérií pre členstvo v EÚ: zabezpečenie fungujúcich trhových hospodárstiev a preukázanie schopnosti vyrovnáť sa s konkurenčným tlakom a trhovými silami v EÚ.

Pokiaľ ide o **fungujúce trhové hospodárstva**, žiadnu z krajín západného Balkánu v súčasnosti nemožno považovať za krajinu s plne fungujúcim trhovým hospodárstvom a úroveň dodržiavania predpisov sa napriek pokroku v niektorých krajinách líši. Kým Bosna a Hercegovina zostáva v počiatočnom štádiu príprav bez pokroku za minulý rok, väčšina ostatných partnerov dosiahla určitý alebo značný pokrok pri budovaní fungujúcich trhových hospodárstiev a dospela k miernej alebo dobrej úrovni prípravy. Trhové hospodárstvo Turecka je dobre vyvinuté, ale pretrvávajú vážne obavy v súvislosti s jeho fungovaním, keďže sa mu nedarí v hlavných prvkoch, ako je realizácia menovej politiky a inštitucionálne a regulačné prostredie. Od volieb sa vykonali kroky na riešenie niektorých týchto obáv. Moldavsko a Ukrajina sú v počiatočnom štádiu príprav/na určitej úrovni pripravenosti, kým Gruzínsko je mierne pripravené. Pokiaľ ide o ich schopnosť vyrovnáť sa s konkurenčným tlakom a trhovými silami, dobrú úroveň pripravenosti má len Turecko. Srbsko, Čierna Hora a Severné Macedónsko sú mierne pripravené, Albánsko a Gruzínsko majú určitú úroveň pripravenosti, Bosna a Hercegovina a Moldavsko sú v počiatočnej fáze príprav/majú určitú úroveň pripravenosti, kým Kosovo a Ukrajina sú v počiatočnom štádiu.

Úroveň vykonávania spoločne dohodnutých politických usmernení sa na celom západnom Balkáne a v Turecku naďalej zhoršovala, pričom klesla z 50,8 % v roku 2020 na 42,9 % v roku 2021 a na 40,8 % v roku 2022. Vykonávanie politických usmernení má pre krajiny kľúčový význam, aby mohli ďalej zosúladiť svoje hospodárstva s hospodárstvami EÚ a pripraviť sa na svoju budúcu účasť na rámci Európskej únie pre koordináciu a dohľad nad hospodárskymi a sociálnymi politikami. Je potrebné zvýšiť fiškálnu udržateľnosť, podporovať rozvoj ľudského kapitálu a budovať odolnosť voči budúcim otrasom. Malo by sa pokračovať v úsilí pri napredovaní digitálnej a zelenej transformácie, zlepšovaní podnikateľského prostredia a prehľbovaní regionálnej hospodárskej integrácie na základe noriem EÚ, aby sa prilákali investície a podporil hospodársky rast.

Príloha 2. Vykonávanie hospodárskeho a investičného plánu pre západný Balkán

Vykonávanie hospodárskeho a investičného plánu pre západný Balkán⁴, ktorý bol prijatý 6. októbra 2020, solídne napreduje. Cieľom plánu je užšia integrácia a preklopenie sociálno-ekonomickej priepasti medzi týmto regiónom a EÚ, podpora jeho zelenej a digitálnej transformácie a priblíženie západného Balkánu k jednotnému trhu EÚ. Plán sa vykonáva prostredníctvom balíka grantov EÚ vo výške 9 miliárd EUR a záručného nástroja pre západný Balkán, od ktorého sa očakáva, že priláka investície v hodnote až 20 miliárd EUR.

Očakáva sa, že vplyv týchto investícií na hospodárstvo regiónu sa umocní hmatateľným napredovaním pri realizácii spoločného regionálneho trhu a programov hospodárskych reforiem, ako aj pokračujúcim pokrokom v oblasti právneho štátu, riadenia verejných financií a reformy verejnej správy.

K dnešnému dňu **EÚ schválila alebo vyčlenila finančné prostriedky vo výške 4,29 miliardy EUR vo forme grantov** a očakáva sa, že **získa viac ako 10,76 miliardy EUR investícií** z iných zdrojov. Patrí k nim financovanie 54 nosných projektov v rámci Investičného rámca pre západný Balkán (WBIF), dvojstranných opatrení a opatrení viacerých krajín v rámci nástroja predvstupovej pomoci (IPA) a financovanie nástroja predvstupovej pomoci pre rozvoj vidieka (IPARD) na podporu poľnohospodárskych opatrení. Okrem toho EÚ schválila poskytnutie 21 záruk v rámci Európskeho fondu pre udržateľný rozvoj plus (EFSD+), čo bude viesť k získaniu významných investícií prostredníctvom bánk a medzinárodných finančných inštitúcií.

Investície do dopravnej prepojenosti sú zamerané na rozvoj potrebnej infraštruktúry pre cestnú, železničnú a vodnú dopravu v súlade s prioritami transeurópskych dopravných sietí. Sú zamerané aj na modernizáciu a ekologizáciu existujúcej infraštruktúry s cieľom prispieť k riešeniam inteligentnej mobility v súlade so zelenou agendou.

Hlavné nosné projekty schválené v rámci WBIF ako súčasť hospodárskeho a investičného plánu sa zameriavajú na: i) železničný koridor X Srbsko – Bulharsko; ii) diaľnicu mieru, ktorá spája Kosovo a Srbsko; iii) diaľničný koridor Vc v Bosne a Hercegovine, ktorý spája krajinu s jadranským regiónom, Maďarskom a Chorvátskom; iv) modrú diaľnicu v Albánsku; v) diaľničný koridor VIII v Severnom Macedónsku a vi) iné diaľničné a železničné prepojenia a obchvaty v regióne.

Tieto projekty dopĺňajú investície do prepojenosti prijaté v predchádzajúcich rokoch, z ktorých boli viaceré dokončené v uplynulých mesiacoch. Patria k nim diaľničný úsek Tarcin a tunel Ivan na koridore Vc v Bosne a Hercegovine a železničný úsek Bar – Vrbica na koridore IV v Čiernej Hore.

Región v koordinácii so Stálym sekretariátom Zmluvy o Dopravnom spoločenstve pokračuje aj v práci na reformných opatreniach prostredníctvom realizácie piatich sektorových akčných plánov (železničná doprava, cestná doprava, bezpečnosť cestnej premávky, uľahčenie dopravy a vodná doprava a multimodalita) a stratégie pre udržateľnú a inteligentnú mobilitu pre západný Balkán. Päťročný priebežný pracovný plán, ktorý schválilo šesť partnerov, slúži ako ďalší nástroj plánovania reforiem a infraštruktúry, ktoré musí región v nadchádzajúcich rokoch prioritne realizovať.

Realizácia týchto akčných plánov a modernizácia existujúcej infraštruktúry sa podporujú prostredníctvom programu bezpečnej a udržateľnej dopravy vo výške 80 miliónov EUR,

⁴ [COM\(2020\) 641 final](#).

ktorý prijala operačná rada WBIF v júni 2023. Financujú sa ním riešenia inteligentnej a udržateľnej mobility prostredníctvom dekarbonizácie a digitalizácie.

Po úspešnom zavedení „zelených jazdných pruhov“ v regióne počas pandémie ochorenia COVID-19 sa vytvárajú podobné zelené a modré pruhy (na námorných križovatkách) aj medzi krajinami západného Balkánu a EÚ ako súčasť opatrení zameraných na uľahčenie dopravy. V súčasnosti sa skúšajú v Grécku, Taliansku a Chorvátsku a rokuje sa o pruhoch na srbsko-maďarskej hranici.

Napokon v rámci návrhu revízie nariadenia o transeurópskej dopravnej sieti (TEN-T) bol vytvorený koridor na západnom Balkáne, ktorý bol zahrnutý do súhrnnej siete a čiastočne aj do základnej siete. Je dôkazom záväzku EÚ dosiahnuť prepojenosť v regióne, ktorý sa považuje za neoddeliteľnú súčasť dopravnej siete EÚ.

Pokiaľ ide o finančnú pomoc na udržateľnú dopravu v rámci hospodárskeho a investičného plánu, doteraz sa v rámci WBIF schválili a v rámci dvojstranných programov a programov IPA pre viaceré krajiny vyčlenili prostriedky v objeme 1,74 miliardy EUR. Očakáva sa, že sa tak získa ďalších 5,7 miliardy EUR z iných zdrojov.

Nosné projekty v oblasti **prechodu na čistú energiu a energetickej konektivity** sa zameriavajú na investície do obnoviteľných zdrojov energie, „vlny obnovy“ v oblasti energetickej efektívnosti a uľahčenia prechodu od závislosti od uhlia. Podporuje sa aj energetická bezpečnosť a diverzifikácia dodávok.

V októbri 2022 Komisia oznámila balík na podporu energetiky vo výške 1 miliardy EUR pre tento región. Polovica sumy je určená na podporu zraniteľných sociálnych skupín a podnikov a druhá polovica na urýchlenie energetickej transformácie, predovšetkým prostredníctvom investícií do opatrení v oblasti energetickej efektívnosti, diverzifikácie dodávok a výroby energie z obnoviteľných zdrojov. Väčšina priamej podpory bola vyplatená začiatkom roka 2023, pričom k uprednostňovaniu a prijímaniu investícií dochádza v priebehu roka 2023.

Operačná rada WBIF doteraz prijala 18 investičných projektov v rámci hospodárskeho a investičného plánu zameraných na výstavbu solárnych/fotovoltických elektrární (napr. v Albánsku, Kosove a Severnom Macedónsku), veterných fariem (napr. v Srbsku), obnovených vodných elektrární (napr. v Albánsku, Bosne a Hercegovine, Severnom Macedónsku a Srbsku), elektrických prenosových sústav (napr. transbalkánsky elektrický koridor), ako aj so zameraním na energetickú efektívnosť. EÚ podporuje a poskytuje aj investície do plynových prepojovacích vedení na zaistenie lepšej diverzifikácie zdrojov energie.

Komisia v záujme podpory obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektívnosti a napredovania obnovy verejných a súkromných budov doplnila regionálny program energetickej efektívnosti o 100 miliónov EUR prostredníctvom dohody o príspevku podpísanej v decembri 2022. Operačná rada WBIF v apríli 2022 vydala kladné stanovisko k financovaniu špecializovaného záručného nástroja pre projekty súvisiace najmä s energetickou efektívnosťou a obnoviteľnými zdrojmi energie vo výške 45 miliónov EUR, o ktorom sa v súčasnosti rokuje.

Krajiny západného Balkánu prijali v decembri 2022 ciele v oblasti energetiky a klímy do roku 2030 podľa Zmluvy o Energetickom spoločenstve. Na základe toho v súčasnosti vypracúvajú svoje príslušné národné energetické a klimatické plány, v ktorých sa stanovujú kroky potrebné na dosiahnutie týchto cieľov. Komisia a Energetické spoločenstvo spolupracujú s regiónom západného Balkánu aj na vývoji regionálneho systému obchodovania s emisiami v rámci ich procesu pristúpenia.

Transformácia uhoľných oblastí v regióne, ktorého väčšina je vo veľkej miere závislá od fosílnych palív, bude veľkou sociálno-ekonomickou výzvou. Komisia preto podporuje platformu spolupráce pre transformujúce sa uhoľné regióny v krajinách západného Balkánu a na Ukrajine, ktorá je odrazom podobnej iniciatívy EÚ. Už sa uskutočnila celá séria dvojstranných výmen s regiónmi EÚ, zatiaľ čo ďalšie sa plánujú.

Pokiaľ ide o finančnú pomoc na čistú energiu v rámci hospodárskeho a investičného plánu, doteraz sa v rámci WBIF schválili a v rámci dvojstranných programov a programov IPA pre viaceré krajiny vyčlenili prostriedky v objeme 617 miliónov EUR. Očakáva sa, že sa tak získa ďalších 1,3 miliardy EUR z iných zdrojov.

Operačná rada WBIF okrem toho vydala kladné stanovisko k poskytnutiu šiestich súvisiacich záruk otvoreného prístupu, od ktorých sa očakáva, že prinesú významné investície do energetickej infraštruktúry, efektívnosti a transformácie. V súčasnosti sa rokujú o zmluvách.

Priority hospodárskeho a investičného plánu týkajúce sa dopravy a energetiky dopĺňajú úsilie v oblasti **životného prostredia a zmeny klímy**. Spoločne prispievajú k vykonávaniu zelenej agendy pre západný Balkán, prijatej spolu s hospodárskym a investičným plánom a schválenej vedúcimi predstaviteľmi krajín západného Balkánu prostredníctvom vyhlásenia zo Sofie v novembri 2020. Päťpilierová agenda sa opiera o regulačné reformy a investície v regióne s cieľom zosúladiť ju s ambíciami Európskej zelenej dohody, najmä v oblastiach energetickej transformácie, prevencie znečistenia, obehového hospodárstva, ochrany biodiverzity a udržateľnej výroby potravín. Vykonávanie agendy podporujú nosné projekty hospodárskeho a investičného plánu týkajúce sa udržateľnej dopravy, energetickej transformácie a nakladania s odpadom a odpadovými vodami.

Región realizuje podrobný akčný plán pre túto agendu, ktorý schválili vedúci predstavitelia na samite v Brde v októbri 2021. Hoci si Rada pre regionálnu spoluprácu zachováva kľúčovú úlohu pri koordinácii regionálnych iniciatív v rámci zelenej agendy, Komisia sa s Rakúskou agentúrou pre životné prostredie dohodla na programe EU4Green v hodnote 11 miliónov EUR s cieľom pomôcť všetkým partnerom pracovať na svojich vlastných stratégiách a reformách.

Okrem už spomenutých projektov v oblasti energetiky a dopravy sa investície podporované zo strany EÚ v prospech zelenej agendy zameriavajú na nakladanie s odpadom a odpadovými vodami, obehové hospodárstvo, ochranu životného prostredia a udržateľné poľnohospodárstvo. V rámci hlavnej iniciatívy 7 operačná rada WBIF a Komisia doteraz schválili financovanie siedmich investičných projektov v oblasti nakladania s odpadom a odpadovými vodami vo všetkých šiestich partnerských krajinách (a to aj v hlavných mestách Podgorica, Skopje, Belehrad a Sarajevo) a troch programov podporujúcich nakladanie s odpadom (v Albánsku, Severnom Macedónsku a Srbsku). Existuje aj rad dvojstranných programov v oblasti biodiverzity a ochrany životného prostredia v konkrétnych oblastiach (napr. Prespanské jazero). Takisto existuje regionálny program na boj proti znečisťovaniu v mestách, a to podporovaním Dohovoru primátorov a starostov o klíme a energetike, ktorý pomáha mestám vypracúvať plány a realizovať pilotné projekty v tejto oblasti.

Zelená transformácia v agropotravinárstve sa do veľkej miery vykonáva prostredníctvom programu IPARD. Doteraz sa v rámci hospodárskeho a investičného plánu vyčlenilo 152 miliónov EUR na podporu modernizácie udržateľnej potravinárskej výroby.

Pokiaľ ide o finančnú pomoc na ochranu životného prostredia a zmenu klímy v rámci hospodárskeho a investičného plánu, doteraz sa v rámci WBIF schválili a v rámci dvojstranných programov a programov IPA a IPARD pre viaceré krajiny vyčlenili prostriedky v objeme 633 miliónov EUR. Očakáva sa, že sa tak získa ďalších 685 miliónov EUR z iných zdrojov.

Operačná rada WBIF okrem toho vydala kladné stanovisko k poskytnutiu štyroch záruk otvoreného prístupu týkajúcich sa zelenej transformácie so zameraním na udržateľný prechod miest, záchyty uhlíka a zelené dlhopisy. Pripravujú sa zmluvy na účely podpísania v roku 2023.

Hospodársky a investičný plán podporuje región aj v jeho **digitálnej transformácii** prostredníctvom technickej pomoci a investícií. Zameriava sa na regulačné reformy vedúce k rozvoju trhu s digitálnymi službami a na podporu investícií do inovačných digitálnych riešení a digitálnej infraštruktúry. Doteraz boli schválené dva projekty podľa WBIF, ktoré sa týkajú širokopásmového pripojenia v Srbsku a laboratórií IKT v Albánsku.

Pokiaľ ide o reformu právneho rámca, Komisia vedie s týmto regiónom každoročný regulačný dialóg o digitálnej politike a podporuje pravidelné samity západného Balkánu na vysokej úrovni venované digitálnym technológiám. V rámci dialógu 30. júna 2023 Albánsko, Čierna Hora, Severné Macedónsko a Srbsko podpísali dohody o pridružení k programu Digitálna Európa (DIGITAL). Účasť na programe DIGITAL umožní krajinám zapojiť sa do siete európskych centier digitálnych inovácií, ktoré podporujú spoločnosti a verejný sektor v zelenej a digitálnej transformácii. Šesť krajín podpísalo v roku 2022 Vyhlásenie o budúcnosti internetu, v ktorom sa stanovuje vízia a zásady dôveryhodného internetu. Región sa plne zapája aj do činnosti Orgánu európskych regulátorov pre elektronické komunikácie.

Komisia spolu s Radou pre regionálnu spoluprácu zohrávala kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní regionálnej dohody o roamingu, vďaka ktorej sa v regióne od 1. júla 2021 zaviedol režim roamingu za vnútroštátne ceny. Prvé dobrovoľné zníženie poplatkov za dátový roaming poprednými operátormi v EÚ a na západnom Balkáne nadobudlo platnosť 1. októbra 2023. Operátori sa takisto dohodli na postupnom ďalšom znižovaní v nadchádzajúcich rokoch s cieľom do roku 2028 priblížiť ceny k režimu roamingu za vnútroštátne ceny.

EÚ zároveň podporuje vývoj nových digitálnych riešení v rôznych aspektoch hospodárstva západného Balkánu vrátane dopravy, energetiky, logistiky, verejnej správy a obchodu. Hlavnou iniciatívou, ktorá podporuje takéto riešenia, je každoročný Balkathon, na ktorom sa udeľujú ocenenia za inovatívne projekty v oblasti digitálnej transformácie.

Pripravuje sa regionálny program EU4Digital. Má rozpočet 15 miliónov EUR a jeho realizácia sa plánuje na tri roky. Cieľom programu je doplniť prebiehajúce úsilie spoločného regionálneho trhu – regionálneho digitálneho priestoru, ktoré ďalej nadväzuje na ciele Digitálnej agendy pre západný Balkán.

Kybernetická bezpečnosť zostáva dôležitým prvkom hospodárskeho a investičného plánu. Dokončilo sa posúdenie potrieb kybernetickej bezpečnosti pre región a prostredníctvom nástroja technickej pomoci a výmeny informácií (TAIEX) sa uskutočňuje séria podujatí technickej pomoci, ktorými sa buduje pripravenosť na kybernetické incidenty.

Pokiaľ ide o finančnú pomoc na digitálnu transformáciu v rámci hospodárskeho a investičného plánu, doteraz sa v rámci WBIF schválili a v rámci dvojstranných programov a programov IPA pre viaceré krajiny vyčlenili prostriedky v objeme viac ako 50 miliónov EUR. Očakáva sa, že sa tak získa ďalších 240 miliónov EUR z iných zdrojov.

Operačná rada WBIF okrem toho schválila poskytnutie jednej záruky otvoreného prístupu v tejto oblasti: platforma digitálnej transformácie.

Podporovanie súkromného sektora sa zameriava na cielené financovanie prostredníctvom špecializovaných záručných mechanizmov pre malé a stredné podniky (MSP), aby mohli začať činnosť, inovovať a stať sa konkurencieschopnými. Podobná podpora sa poskytuje aj agropodnikom na vidieku prostredníctvom nástroja IPARD.

Musia sa vytvoriť správne podmienky pre rozvoj a rast súkromného sektora, najmä pre mikropodniky, malé a stredné podniky. Toto je ústrednou témou dialógu o hospodárskej politike, ktorý sa každoročne vedie s partnermi zo západného Balkánu prostredníctvom vykonávania programov hospodárskej reformy a z nich vyplývajúcich odporúčaní týkajúcich sa hospodárskej politiky, ktoré sú zosúladené s prioritami hospodárskeho a investičného plánu.

Podpora súkromného sektora zameraná najmä na podporovanie inovácií a posilnenie súbežnej zelenej a digitálnej transformácie, sa v súčasnosti poskytuje prostredníctvom šiestich osobitných programov kombinovaného financovania súkromného sektora: MSP sa stávajú ekologickejšie, Klimatický program, Zelené financie pre začlenenie, Udržateľný prístup k financovaniu na podnikanie, Digitalizujte a Zelená pre rast, ktoré podporujú zelené úvery.

Komisia podporuje aj investičné fórum šiestich krajín západného Balkánu (WB6) s cieľom presadzovať hospodárske záujmy západného Balkánu a mimo neho. Financuje najmä regionálny program rozvoja dodávateľov, ktorého cieľom je napomôcť vytváranie väzieb/príležitostí pre domácich dodávateľov.

Komisia napokon začala viacero iniciatív v rámci záruky pre západný Balkán ako súčasť širšieho EFSD+. Patrí k nim poskytnutie desiatich systémov záruk na zabezpečenie financovania všeobecného rastu pre MSP a poskytnutie nástroja na rozdelenie rizika v oblasti poľnohospodárstva, ako aj podporovanie inkluzívneho rastu a dvojakej transformácie. V súčasnosti sa na ne uzatvárajú zmluvy.

Pokiaľ ide o finančnú pomoc na rozvoj súkromného sektora v rámci hospodárskeho a investičného plánu, doteraz sa v rámci WBIF schválili a v rámci dvojstranných programov a programov IPA pre viaceré krajiny vyčlenili prostriedky v objeme 341 miliónov EUR. Očakáva sa, že sa tak získa ďalších 2,1 miliardy EUR z iných zdrojov.

Šiestou prioritnou oblasťou podporovanou v rámci hospodárskeho a investičného plánu je **rozvoj ľudského kapitálu a inovácií** vrátane mladých ľudí, vzdelávania a zavádzania inovácií. V júli 2021 ministri regiónu schválili vyhlásenie, ktorým sa ich krajiny zaväzujú dodržiavať zásady Európskeho piliera sociálnych práv a vykonávať hlavnú iniciatívu hospodárskeho a investičného plánu týkajúcu sa záruky pre mladých ľudí. Na samite EÚ – západný Balkán v októbri 2021 sa začal komplexný program v oblasti inovácií, výskumu, vzdelávania, kultúry, mládeže a športu (inovačná agenda).

Záruka pre mladých ľudí je aktivačný systém, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby mladí ľudia v regióne západného Balkánu dostali kvalitnú ponuku zamestnania, ďalšieho vzdelávania, učňovskej prípravy a odbornej prípravy v rámci určitého obdobia po strate zamestnania alebo ukončení formálneho vzdelávania. Systém si vyžaduje reformy a budovanie kapacít v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, zamestnanosti, služieb práce a sociálnej ochrany. Všetci partneri zo západného Balkánu okrem Bosny a Hercegoviny (kde sa na tom pracuje) prijali vnútroštátne plány vykonávania záruky pre mladých ľudí a stanovili mechanizmy koordinácie a niektorí ich už skúšajú.

Od konca roka 2022 je pre západný Balkán k dispozícii SOCIEUX+, nástroj partnerskej technickej pomoci EÚ. Špecializuje sa na zamestnanosť, prácu a sociálnu ochranu a poskytuje krátkodobú pomoc vnútroštátnym a miestnym inštitúciám partnerských krajín, ktoré pôsobia v oprávnených sektoroch. V súčasnosti sa v regióne západného Balkánu realizuje 26 opatrení, ktoré sa týkajú predovšetkým sociálnej ochrany, práce a zamestnanosti.

Vďaka agende pre západný Balkán v oblasti inovácie, výskumu, vzdelávania, kultúry, mládeže a športu sa západný Balkán naďalej uberať spoľahlivou cestou k užšej spolupráci v týchto oblastiach politiky. Početné snahy o spoluprácu medzi členskými štátmi EÚ a partnermi zo západného Balkánu posilnili hlavné oblasti, ako je podpora modernizácie

systémov vysokoškolského vzdelávania, priemyselná spolupráca a inteligentná výroba, posilnenie inovačných ekosystémov, odborná príprava zdravotníckeho personálu, digitalizácia a kybernetická bezpečnosť.

Kľúčovým nástrojom na vykonávanie inovačnej agendy je program Horizont Európa, do ktorého sú teraz zapojení všetci šiesti partneri zo západného Balkánu. Región má takisto prístup k nástroju politickej podpory v oblasti výskumu a technického rozvoja a zvýšil svoju angažovanosť a účasť na výskumných iniciatívach EÚ, ako sú COST a EUREKA. Severné Macedónsko a Srbsko pristúpili k programu Erasmus+, kým ostatní štyria partneri využívajú podporu medzinárodného rozmeru programu Erasmus+. Od roku 2023 je iniciatíva „Európske univerzity“ v rámci programu Erasmus+ otvorená účasti všetkých inštitúcií vysokoškolského vzdelávania z regiónu západného Balkánu ako plnohodnotných partnerov. Európske univerzity sú nadnárodné združenia inštitúcií vysokoškolského vzdelávania, ktoré rozvíjajú dlhodobú štrukturálnu a strategickú spoluprácu, vytvárajú univerzity budúcnosti a podporujú európske hodnoty a európsku identitu. Partneri zo západného Balkánu sú takisto plne zapojení do iniciatív EÚ v oblasti kultúry vrátane programu Kreatívna Európa a iniciatívy Nový európsky Bauhaus. Táto iniciatíva podporuje inovácie, udržateľnosť, inklúziu a estetiku v infraštruktúre a ďalšie projekty a týka sa najmä vykonávania zelenej agendy.

Pomoc EÚ v tejto oblasti zahŕňa aj úzku spoluprácu s regiónom západného Balkánu v oblasti zdravia. Región je naďalej zapojený do práce Výboru EÚ pre zdravotnú bezpečnosť a Európskeho centra pre prevenciu a kontrolu chorôb a má prístup k spoločnému obstarávaniu zdravotníckych potrieb. EÚ financuje projekt odolnosti voči zdravotnej kríze na západnom Balkáne a investičný projekt na rozšírenie Detskej fakultnej nemocnice v Belehrade.

Pokiaľ ide o finančnú pomoc na rozvoj ľudského kapitálu v rámci hospodárskeho a investičného plánu, doteraz sa v rámci WBIF schválili a v rámci dvojstranných programov a programov IPA pre viaceré krajiny vyčlenili prostriedky v objeme 368 miliónov EUR. Očakáva sa, že sa tak získa ďalších 477 miliónov EUR z iných zdrojov.

Týchto šesť priorít hospodárskeho a investičného plánu je podporených a ich dosah znásobený záväzkom regiónu (a podporou EÚ) vytvoriť na západnom Balkáne spoločný regionálny trh založený na štyroch slobodách pohybu. Významným prelomom koncom roka 2022 bolo uzatvorenie troch dohôd o slobode pohybu ľudí v regióne. Ich úspešné uplatňovanie uľahčí cestovanie a uznávanie vysokoškolského vzdelania a určitých odborných kvalifikácií. EÚ podporuje rozvoj spoločného trhu prostredníctvom Rady pre regionálnu spoluprácu a Stredoeurópskej dohody o voľnom obchode (CEFTA).

Napokon, úspech hospodárskeho a investičného plánu je podmienený tým, aby všetci partneri uplatňovali najlepšie postupy v oblasti právneho štátu, riadenia verejných financií a investícií a podporujú profesionálnu a efektívnu verejnú správu.

Príloha 3. Vykonávanie hospodárskeho a investičného plánu – prehľad týkajúci sa Ukrajiny, Moldavska a Gruzínska

V roku 2021 EÚ a jej päť východných partnerov začalo realizovať **hospodársky a investičný plán pre Východné partnerstvo**⁵. Jeho cieľom je podporovať hospodársku obnovu po dvoch rokoch zdravotnej krízy, ktorá spôsobila sociálne a hospodárske škody. Ďalším cieľom plánu je dosiahnuť zelenú a digitálnu transformáciu, ktoré sú potrebné na vybudovanie inovatívnych, environmentálne udržateľných, sociálne inkluzívnych a odolných hospodárstiev.

Od začatia ruskej nevyprovokovanej útočnej vojny proti Ukrajine získal hospodársky a investičný plán nový sociálno-ekonomický význam a politickú relevantnosť. Stal sa neoddeliteľnou súčasťou reakcie EÚ na dosah vojny proti Ukrajine, a to poskytnutím likvidity a mobilizáciou investícií, ktoré hospodárstva Ukrajiny a Moldavska potrebujú na to, aby dokázali prežiť. Hospodársky a investičný plán je takisto súčasťou podpory EÚ pri integrácii týchto dvoch krajín, ako aj Gruzínska, do hospodárstva a trhov EÚ v oblasti energetiky, digitalizácie a dopravy. Je kľúčovým mechanizmom na uľahčenie ich úsilia o pristúpenie a využitie výhod európskej integrácie.

Ambíciou plánu je v rokoch 2021 – 2027 zmobilizovať v regióne investície vo výške 17 miliárd EUR využitím grantov a záruk EÚ vo výške 2,3 miliardy EUR. Súčasťou vykonávania hospodárskeho a investičného plánu sú aj sprievodné politické opatrenia a technická podpora.

K septembru 2023 sa zmobilizovala celková suma 6,2 miliardy EUR prostredníctvom dvojstranných a regionálnych grantov, operácií kombinovaného financovania a záruk na podporu priorít hospodárskeho a investičného plánu na Ukrajine, v Moldavsku a Gruzínsku. Z tejto sumy je 3,5 miliardy EUR určených na podporu realizácie nosných projektov jednotlivých krajín. Počet investícií, ktoré boli doteraz zmobilizované v rámci hospodárskeho a investičného plánu, predstavuje 40 % cieľovej sumy 17 miliárd EUR investícií, ktoré sa majú zmobilizovať. V prvej polovici roka 2023 investície mobilizované vďaka plánu rýchlo rástli. Po uzatvorení nových dohôd o zárukách s partnerskými finančnými inštitúciami v rámci nástroja EFSD+ sa očakáva ďalšie urýchlenie vykonávania tohto plánu.

Udržateľná doprava

Udržateľná dopravná prepojenosť je hlavnou prioritou v regióne už od vzniku Východného partnerstva v roku 2009. V decembri 2021 EÚ a jej východní partneri obnovili svoj záväzok posilniť základné dopravné prepojenia so zameraním sa na rozšírenú predbežnú základnú sieť TEN-T vrátane prepojení cez Čierne more. Zlepšenie hlavných leteckých, cestných, železničných, námorných a vnútrozemských vodných spojení má obrovský potenciál stimulovať udržateľný hospodársky rozvoj, integráciu trhu a cezhraničný obchod v regióne a medzi regiónom a EÚ. Od roku 2021 sa na podporu dopravnej prepojenosti zmobilizovali prostriedky v objeme 1,2 miliardy EUR.

Pokiaľ ide o Ukrajinu a v Moldavsko, EÚ dodržala svoj záväzok podporiť v týchto krajinách realizáciu **iniciatívy koridory solidarity** medzi EÚ a Ukrajinou. Koridory solidarity sú prioritné dopravné osi spájajúce Ukrajinu a Moldavsko s EÚ. Sú hlavnou cestou pre obchodovanie so základným tovarom z Ukrajiny a na Ukrajinu a stali sa životne dôležitým prostriedkom pre ochranu hospodárstva tejto krajiny. Komisia spolupracuje s členskými štátmi EÚ, Ukrajinou, Moldavskom, medzinárodnými partnermi a so spoločnosťami, ako aj s prevádzkovateľmi dopravy na rozšírení a zlepšení fungovania koridorov solidarity. Komisia sa zameriava na zníženie nákladov na dopravu a logistiku na koridoroch solidarity

⁵ [SWD\(2021\) 186 final](#).

prostredníctvom zjednodušených postupov, modernizácie infraštruktúry a využitia plného potenciálu všetkých trás. V tejto súvislosti sa v rámci deviatich projektov Nástroja na prepájanie Európy s celkovou podporou EÚ vo výške takmer 250 miliónov EUR zmodernizujú železničné a cestné hraničné priechody medzi susediacimi členskými štátmi EÚ (Maďarskom, Poľskom, Rumunskom a Slovenskom) a Ukrajinou a Moldavskom.

V roku 2022 Komisia spolupracovala s moldavskými orgánmi, Európskou bankou pre obnovu a rozvoj (EBOR) a Európskou investičnou bankou (EIB) s cieľom podporiť obnovu **severojužnej** železničnej osi. Hlavným cieľom je zvýšiť kapacitu moldavskej železničnej siete, ktorá pokrýva približne 128 km na koridore Vălcineț – Ocnița – Ungheni – Chișinău – Căinari, najmä z hľadiska noriem zaťaženia a jazdnej rýchlosti. Dopĺňa to krátkodobé investície zamerané na rýchlu modernizáciu hlavného cestného hraničného priechodu medzi Ukrajinou a Slovenskom a na nákup zariadení, ako sú skenery a generátory, pre prioritné hraničné priechody medzi Ukrajinou a členskými štátmi EÚ. Komisia zmobilizovala 20 miliónov EUR vo forme grantov prostredníctvom nástroja zahraničnej politiky spolu s úverom 12 miliónov EUR z EBOR.

V Gruzínsku EÚ a EIB pokračovali v investovaní do **východozápadnej diaľnice** so zameraním sa na „nehodové úseky“, teda úseky cesty, na ktorých je mimoriadne vysoký počet dopravných nehôd a úmrtí. EÚ a EIB budú naďalej podporovať rozvoj tohto dôležitého koridoru celkovou sumou 446 miliónov EUR (vrátane 16,8 milióna EUR vo forme grantov). Na podporu hlavnej iniciatívy 2 v Gruzínsku začala EÚ zároveň realizovať komplexnú štúdiu uskutočniteľnosti s cieľom posúdiť komerčnú životaschopnosť ďalších trajektovej/prípojnej liniek na spojenie Gruzínska s Bulharskom cez Čierne more.

V novembri 2022 sa Ukrajina, Moldavsko a Gruzínsko stali pozorujúcimi účastníkmi v orgánoch **Dopravného spoločenstva**. Krajínám to prinesie konkrétne výhody, pokiaľ ide o **vykonávanie príslušného acquis EÚ v oblasti dopravy**, a rozvoj predbežnej siete TEN-T na ich území, ako aj výmenu osvedčených postupov s regionálnymi partnermi západného Balkánu a členskými štátmi EÚ. Stály sekretariát Zmluvy o Dopravnom spoločenstve už začal spolupracovať s pozorujúcimi účastníkmi na rôznych úrovniach s cieľom oboznámiť ich s činnosťou Dopravného spoločenstva, zapojiť ich do činnosti technických výborov Zmluvy o Dopravnom spoločenstve a naštartovať prácu na niektorých z hlavných výsledkov Zmluvy o Dopravnom spoločenstve (ako sú akčné plány týkajúce sa železničnej dopravy, cestnej dopravy, bezpečnosti cestnej premávky, uľahčenia dopravy, vodnej dopravy a multimodality).

K Nástroju na prepájanie Európy sa pripojili v máji 2023 Moldavsko a v júni 2023 Ukrajina. Malo by to viesť k posilnenej spolupráci v sektore dopravy a podporiť realizáciu rozšírenej siete TEN-T.

Uľahčenie prístupu k financovaniu pre MSP

Od začatia realizácie hospodárskeho a investičného plánu EÚ aktívne podporuje úsilie svojich východných partnerov o naštartovanie svojich hospodárstiev po dvoch veľmi ťažkých rokoch obmedzení pohybu a prerušenia obchodu v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19. Osobitnú pozornosť venovala EÚ riešeniu finančných potrieb mikropodnikov, malých a stredných podnikov tým, že zmobilizovala 1,5 miliardy EUR vo forme úverových liniek a podnikateľských poradných služieb s cieľom pomôcť im obnoviť činnosť, získať späť stratené podiely na trhu a digitalizovať a modernizovať ich prevádzky. Úverové linky podporované zo strany EÚ ponúkajú mikropodnikom, malým a stredným podnikom lepšie podmienky požičiavania, a to najmä navrhnutím dlhších lehôt splatnosti, znížených požiadaviek na zábezpeku, prispôsobenej technickej pomoci a investičných stimulov. EÚ v spolupráci s bankou BGK poskytla Ukrajine záruku vo výške 10 miliónov EUR na umožnenie obnoveného poskytovania úverov malým a stredným podnikom, ktoré by nemali nárok na nové financovanie z dôvodu rizík spojených s prebiehajúcou vojnou.

Uľahčenie obchodu

V októbri 2022 uviedla EÚ do činnosti **poradenské stredisko pre obchod pre Východné partnerstvo**, ktorého cieľom je uľahčiť spoločnostiam prístup k informáciám súvisiacim s obchodom. Poradenské stredisko je internetový portál s podrobným prístupom k trhovým informáciám (platným predpisom o vývoze a dovoze, sadzobným a nesadzobným opatreniam, clám, daniam, postupom atď.), obchodným štatistickým údajom a analytickým pohľadom na potenciál vnútroštátnych trhov EÚ a krajín Východného partnerstva. V každej krajine sa vykonali prieskumy nesadzobných opatrení (regulačných, procesných) s cieľom identifikovať prekážky brániace obchodu s tovarom a službami a poskytnúť odporúčania na ich zdlanie.

Realizácia projektu **EU4Business: spájanie firiem** pokračovala v roku 2022 aj začiatkom roka 2023. Cieľom projektu je podnecovať obchodné vzťahy a partnerstvá medzi podnikmi v krajinách Východného partnerstva budovaním mostov medzi MSP a organizáciami na podporu podnikania v EÚ a ich partnermi z Východného partnerstva. Bol vypracovaný program mobility, ktorý umožňuje výmeny medzi MSP a organizáciami na podporu podnikania z oboch regiónov.

Udržateľná energia a dekarbonizácia hospodárstiev

Od začatia realizácie hospodárskeho a investičného plánu sa dosiahol významný pokrok v mimoriadne dôležitej oblasti udržateľnej energie, keď sa už v celom regióne Východného partnerstva zmobilizovali investície vo výške 1,6 miliardy EUR.

V roku 2022 sa v rámci programu EU4Energy naďalej podporovali Ukrajina, Moldavsko a Gruzínsko pri budovaní ich právnych a regulačných energetických rámcov. Program pomohol východným partnerom aj pri vytváraní priaznivého prostredia pre rozvoj energie z obnoviteľných zdrojov a ekologickejších energetických mixov. Program zohral ústrednú úlohu pri pomoci **Ukrajine a Moldavsku** v procese následnej synchronizácie Európskej siete prevádzkovateľov prenosových sústav. Podporil aj Ukrajinu pri prebiehajúcej rekonštrukcii jej energetickej sústavy, čím prispel k zabezpečeniu dodávok v regióne.

Vyvíjala sa spolupráca s Medzinárodnou agentúrou pre energiu z obnoviteľných zdrojov (IRENA). Jej cieľom bolo identifikovať podmienky a prekážky rozvoja a integrácie obnoviteľných zdrojov energie v krajinách Východného partnerstva.

Na **Ukrajine** sa v rámci hlavnej iniciatívy fondu energetickej hospodárnosti (FEH) podporovanej zo strany EÚ (104 miliónov EUR poskytla EÚ) ďalej úspešne realizoval program investícií do energetickej účinnosti vo viacbytových budovách. Do konca marca 2023 sa do FEH zapojilo takmer 80 000 domácností, pričom vo viacbytových budovách bolo úplne alebo čiastočne dokončených 261 projektov (više 80 % z nich boli hĺbkovou obnovou). FEH zaviedol v roku 2022 nový program „obnovy“, ktorý podporuje rýchle opravy vojnou konštrukčne nepoškodených bytových budov.

EÚ v rámci Východoeurópskeho partnerstva v oblasti energetickej účinnosti a životného prostredia (E5P) spolufinancovala viacero projektov pod vedením EBOR v oblasti energetickej účinnosti a diaľkového vykurovania na **Ukrajine**. K projektom zameraným na obnovu diaľkového vykurovania patria Žitomir, Ternopil', Lvov, Luck a Černivci s celkovým rozpočtom približne 110 miliónov EUR a úverovým príspevkom EBOR vo výške 48 miliónov EUR. Prebiehajú projekty energetickej účinnosti pre verejné budovy v Dnipre s rozpočtom 39 miliónov EUR vrátane úverového príspevku EBOR vo výške 20 miliónov EUR. V marci 2023 začala realizovať EIB nový veľký program obnovy verejných budov na Ukrajine (až 1 000 nemocníc a škôl) s pomocou grantov z EÚ a programu E5P. Týkať sa teraz bude aj aspektov nesúvisiacich s energetickou účinnosťou, ako sú protiletecké kryty, lepšie protipožiarne opatrenia

a lepší prístup pre osoby so zdravotným postihnutím. Dôležitý pracovný prúd, ktorý sa začal v roku 2022 a stále prebieha, zahŕňa dva programy núdzovej pomoci financované z prostriedkov EÚ, ktoré sa týkajú bývania pre vnútorne vysídlené osoby.

V **Moldavsku** bol v roku 2022 podpísaný program energetickej účinnosti (financovaný vo forme grantu vo výške 15 miliónov EUR a dvoma úvermi od EBOR a EIB vo výške 30 miliónov EUR). Je to prvá celoštátna iniciatíva v oblasti energetickej účinnosti v Moldavsku. Hlavnými kategóriami budov, na ktoré je program zameraný, sú verejné budovy vo vlastníctve štátu a/alebo obcí. Celkové investície sa odhadujú na približne 94 miliónov EUR. Program energetickej účinnosti verejných budov v Kišiňove, ktorý sa financuje v rámci programu E5P, vstúpil do druhej fázy realizácie a jeho cieľom je obnoviť 119 verejných budov. Bola dokončená prvá fáza diaľkového vykurovania mesta Balti (celkový rozpočet 11 miliónov EUR, úver 7 miliónov EUR od EBOR) a začína sa druhá fáza (celkový rozpočet 18 miliónov EUR, úver 14 miliónov EUR od EBOR).

V **Gruzínsku** sa v apríli 2023 skončil twinningový projekt s regulačnou komisiou pre energetiku, ktorý realizovalo konzorcium pod vedením Rakúska a Nemecka. Zahŕňal činnosti na podporu rozvoja trhu s energiou vrátane podporenia úlohy gruzínskeho vnútroštátneho regulačného orgánu pre zásobovanie energiou a vodou v oblasti regulácie trhu, integrácie obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektívnosti. V rokoch 2021 a 2022 bola Moldavsku poskytnutá podpora EÚ vo výške 135 miliónov EUR na pomoc najzraniteľnejším segmentom obyvateľstva, aby zvládli zvyšujúce sa náklady na energie, a na podporu dlhodobej sociálno-ekonomickej obnovy krajiny, energetickej bezpečnosti a energetickej transformácie. Fond na podporu energetiky na **Ukrajine**, ktorý spravujú sekretariát Energetického spoločenstva a ktorému spolupredseda Európska komisia, financoval dodanie moderných plynových zariadení v hodnote takmer 7,6 milióna EUR prevádzkovateľovi prepravnej siete Ukrajiny na obnovu poškodených zariadení a zariadení na oslobodených územiach.

V **Gruzínsku** sa v rámci programu E5P realizoval projekt energetickej účinnosti pre školy v horských oblastiach (vo forme grantu vo výške 2,6 milióna EUR). Obdobný program na zlepšenie energetickej účinnosti verejných budov, podporovaný formou grantu z EÚ vo výške 13 miliónov EUR, realizujú banky KfW a EBOR.

Centrum pre financovanie a transfer technológií v oblasti zmeny klímy – segment EU4Climate, ktoré prevádzkuje EBOR, pomáha MSP a spoločnostiam so strednou trhovou kapitalizáciou znížiť ich vplyv na životné prostredie, ako aj ich náklady na energiu a vodu zavádzaním inovatívnych a ekologických technológií.

Prebiehajúci program **EU4Climate** pomáha partnerským krajinám zlepšovať politiky v oblasti zmiernenia zmeny klímy a adaptácie na zmenu klímy a prejsť na nízkoemisné hospodárstvo odolné proti zmene klímy v súlade s Parížskou dohodou. Európska environmentálna agentúra ako implementujúci partner začala realizovať nový projekt, ktorý má pomôcť **Gruzínsku, Moldavsku a Ukrajine** vytvoriť účinný systém riadenia opatrení v oblasti klímy.

Riadenie prírodných zdrojov, klíma a životné prostredie

V roku 2022 investície do obehového hospodárstva profitovali z financií uvoľnených prostredníctvom podpory MSP. S tým bola spojená regulačná podpora a poradenské služby pre podniky, ktoré boli poskytované predovšetkým prostredníctvom programu EU4Environment. Na Ukrajine EÚ naďalej podporovala vytváranie systémov rozšírenej zodpovednosti výrobcu pre rôzne toky odpadu. Okrem toho sa dokončili mapy priemyselného odpadu pre oblasti v Gruzínsku a na Ukrajine. V Moldavsku boli dokončené predbežné posúdenia uskutočniteľnosti transformácie voľnej hospodárskej zóny Valkanes

a priemyselného parku Tracom na ekologické priemyselné parky. V Moldavsku sa dokončilo posúdenie existujúcich mechanizmov rozšírenej zodpovednosti výrobcu a poskytli sa politické odporúčania. Zahŕňali odporúčania na zlepšenie právneho rámca týkajúceho sa plnenia rozšírenej zodpovednosti výrobcu v prípade odpadu z elektrických a elektronických zariadení a použitých batérií. Pokiaľ ide o regulačnú podporu, Gruzínsko dostalo pomoc na aktualizáciu svojej vnútroštátnej stratégie v oblasti odpadu na roky 2016 – 2030 a na vypracovanie nového národného plánu odpadového hospodárstva na roky 2022 – 2026. Vláda tieto dokumenty prijala v auguste 2022. Obsahujú aktualizované ciele, zaoberajú sa otázkami týkajúcimi sa biologicky rozložiteľného a nebezpečného odpadu a uvádzajú sa v nich požiadavky na systémy rozšírenej zodpovednosti výrobcu.

V prípade poradenskej podpory boli vďaka spolupráci s Organizáciou pre rozvoj podnikania vypracované posúdenia a plány ekologických inovácií pre päť MSP z vinárskeho a odevného odvetvia v Moldavsku. Podobnú poradenskú podporu dostalo osem gruzínskych MSP z poľnohospodárskeho odvetvia a z odvetvia ubytovacích a pohostinských služieb. Výrobky troch ukrajinských na vývoz orientovaných spoločností a piatich gruzínskych na vývoz orientovaných spoločností sa posudzujú použitím metodiky environmentálnej stopy výrobku.

Vodohospodárska infraštruktúra na Ukrajine, v Moldavsku a Gruzínsku trpí chronickým nedostatkom kapitálových investícií, údržby a opráv. Cieľom hospodárskeho a inovačného plánu je preto ďalej modernizovať zásobovanie vodou a sanitáciu a pomôcť zaviesť plán manažmentu povodí do praxe. S podporou EÚ sa realizuje viacero investičných projektov na Ukrajine, v Moldavsku a Gruzínsku. V súvislosti s ruskou útočnou vojnou pomohli finančné prostriedky EÚ 6,9 milióna ľudí na Ukrajine opätovne získať prístup k čistej vode. EÚ získala finančné prostriedky na investovanie do vodohospodárskej infraštruktúry v spolupráci s viacerými medzinárodnými finančnými inštitúciami vrátane AFD, EIB, EBOR, KfW a NEFCO.

S cieľom poskytnúť technickú podporu na reformu a investície vo vodohospodárskom odvetví sa začiatkom roka 2022 začala realizácia programu EU4Environment – voda a údaje, ktorý dosiahol prvé výsledky. Vo všetkých partnerských krajinách sa obnovil proces vnútroštátnych politických dialógov o vode. V rámci programu sa začala tvorba nových plánov manažmentu povodí v Gruzínsku a pokračovala práca na pláne manažmentu povodia rieky Dneper na Ukrajine. Podpora na identifikáciu investícií do lesného hospodárstva, biodiverzity a ochrany prírody je v začiatkovej fáze. V tejto oblasti ale Ukrajina a Moldavsko dosiahli pokrok prostredníctvom prístupu k programu EÚ LIFE.

Podpora na identifikovanie investícií do lesného hospodárstva a chránených území je v začiatkovej fáze.

Digitálna infraštruktúra a služby

EÚ sa prostredníctvom hospodárskeho a investičného plánu zaviazala zmobilizovať až **1,5 miliardy EUR verejných a súkromných investícií** na podporu digitálnej transformácie v regióne v súlade s normami EÚ. Plán poskytuje aj súbor **hlavných iniciatív** týkajúcich sa digitálnej pripojiteľnosti, ktoré východní partneri spoločne identifikovali ako investičné priority. Tieto projekty sú súčasťou širšej **stratégie Global Gateway**.

Od začatia realizácie hospodárskeho a investičného plánu EÚ aktívne spolupracovala s európskymi a medzinárodnými finančnými inštitúciami, členskými štátmi EÚ a so súkromným sektorom na podpore digitálnych projektov v tomto regióne. Patrí sem zavedenie rýchleho a cenovo dostupného pripojenia na internet vo vidieckych oblastiach **Gruzínska**, ako aj príprava základov pre výstavbu digitálneho kábla spájajúceho EÚ s Gruzínskom a oblasťou Zakaukazska cez Čierne more. Zapojenie EÚ do týchto projektov bolo

rozhodujúce, aby sa zaistil ich súlad s digitálnymi normami EÚ, najmä týkajúcimi sa kybernetickej bezpečnosti (súbor nástrojov pre 5G siete) a otvoreného prístupu k internetu.

V oblasti **digitálneho hospodárstva** ako súčasť iniciatívy EU4Digital sa realizovalo deväť pilotných aktivít medzi členskými štátmi EÚ a Ukrajinou, Moldavskom a Gruzínskom v oblasti elektronického obchodu, elektronického colníctva a elektronického podpisu s cieľom zlepšiť prístup na digitálny jednotný trh Európskej únie. Komisia uľahčila uzatváranie **dobrovoľných dohôd o roamingu** medzi telekomunikačnými operátormi v EÚ a na **Ukrajine** a v **Moldavsku**, čo verejnosti a podnikom prinieslo hmatateľné výhody.

V **Moldavsku** a **Gruzínsku** boli vypracované národné **stratégie širokopásmového pripojenia** na uľahčenie investícií do vysokorychlostného a cenovo dostupného internetu v regióne. Patrila sem spoločná investícia EIB a Svetovej banky v Gruzínsku vo výške 70 miliónov EUR na zavedenie širokopásmového pripojenia vo vidieckych komunitách. Cena medzinárodnej pripojiteľnosti pre výskumné a vzdelávacie inštitúcie v posledných rokoch klesla o 70 %. Okrem toho boli medzi EÚ, **Moldavskom** a **Ukrajinou** vytvorené dve ultrarýchle digitálne diaľnice (až do 400 Gbit/s) s cieľom uľahčiť spoluprácu v oblasti výskumu a inovácií vrátane účasti na programe Horizont Európa.

Ďalšie finančné prostriedky mobilizované na Ukrajine od začiatku ruskej agresie podporili odolnú digitálnu transformáciu krajiny vrátane interoperability registrov, elektronickej totožnosti zosúladenej s normami EÚ a zálohovania dát. Podpora takisto pomáha zosúladiť právne predpisy Ukrajiny s príslušným *acquis* EÚ v oblasti telekomunikačného roamingu, aby sa krajina mohla pripojiť k režimu EÚ roaming za vnútroštátne ceny.

Zdravie a systémy zdravotníctva

V rámci projektu EÚ a Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) týkajúceho sa nasadenia vakcín v **Moldavsku** sa ministerstvu zdravotníctva a iným zainteresovaným stranám poskytla technická podpora pri vypracúvaní plánov poskytovania služieb očkovania, národných imunizačných náhradných plánov a posúdenia rizík v súvislosti s prijímaním utečencov v krajine. Boli vyčlenené prostriedky na nákup chladiarenského reťazca a IT vybavenia. Zahŕňalo počítače a vybavenie pre celoštátne sklady a 10 regionálnych skladov vakcín a 15 vozidiel na podporné kontrolné návštevy Štátnej agentúry pre verejné zdravie. EÚ podporila komunikačné kampane v 10 z 37 okresov s najnižšou zaočkovanosťou.

V **Gruzínsku** bola poskytnutá cielená technická pomoc na vypracovanie protokolu pre kvalitatívny formatívny výskum o imunizácii a pre integrovaný balík školení zdravotníckeho personálu o bežnej imunizácii a očkovaní proti ochoreniu COVID-19. V rámci projektu EÚ – WHO sa dodalo aj vybavenie pre chladiarenský reťazec, aby sa posilnila infraštruktúra skladovania vakcín na celoštátnej a okresnej úrovni.

Ľudský kapitál

Hlavným zameraním hospodárskeho a investičného plánu je podpora reformy vzdelávania vrátane primárneho, vysokoškolského a odborného vzdelávania, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Poskytovanie príležitostí na výmeny mladých ľudí a študentov (napr. prostredníctvom programu Erasmus+) a väčšie investície do výskumných kapacít sú ústrednými časťami podpory rozvoja ľudského kapitálu v rámci hospodárskeho a investičného plánu.

V prípade výmeny študentov mohlo v roku 2022 študovať na univerzitách v EÚ 3 507 študentov z Ukrajiny, Moldavska a Gruzínska a 429 študentov mohlo študovať na jednej z univerzít týchto troch krajín. Čas na inej európskej univerzite mohlo stráviť celkovo 2 504 akademických pracovníkov, pričom na jednej z univerzít týchto troch krajín pôsobilo 1 864 akademických pracovníkov.

EÚ na **Ukrajine** dlhodobo podporuje vzdelávací sektor, pričom táto podpora je zhruba rozdelená do týchto štyroch oblastí: podpora primárneho/sekundárneho vzdelávania a reformy „novej ukrajinskej školy“ (2 milióny EUR); podpora reforiem odborného vzdelávania a prípravy (OVP) (16 miliónov EUR ako technická pomoc) a modernizácie (21 miliónov EUR) a podpora vysokoškolského vzdelávania prostredníctvom grantov pre univerzity, v prípade ktorých došlo v roku 2014 k vysídleniu v dôsledku ruskej agresie na východe Ukrajiny (rôzne granty, 10 miliónov EUR).

Ruská útočná vojna proti Ukrajine viedla k **opätovnému úprave existujúcej podpory** a dodatočným prioritám s cieľom umožniť núdzovú podporu (napríklad generátory na výrobu elektriny pre školy OVP). EÚ okrem toho: i) obnovila školské zariadenia – poskytla 66 miliónov EUR v rozpočtovej podpore (okrem 34 miliónov EUR prostredníctvom projektov riadených Európskou komisiou); ii) obstarala školské autobusy (14 miliónov EUR) a iii) v rámci projektu U-LEAD s Európou fáza II: obnova miestnych škôl pre odolnosť poskytla 5 miliónov EUR, aby sa vojnou zasiahnuté obce stali odolnými poskytovateľmi miestnych verejných služieb, najmä vzdelávania, s cieľom zmierniť miestny dosah ruskej útočnej vojny proti Ukrajine.

V roku 2022 EÚ vyčlenila 12 miliónov EUR na podporu vzdelávania a zamestnanosti v Moldavsku, z čoho bolo 10 miliónov EUR zameraných na vzdelávanie s cieľom zlepšiť kvalitu a význam vzdelávania a príležitosti celoživotného vzdelávania pre všetkých. Ďalšie dva milióny EUR boli určené na zlepšenie právneho rámca, politik a kapacít pre lepší prístup na trh práce a lepšie pracovné podmienky v krajine.

V Gruzínsku je cieľom programu na rozvoj zručností a zosúladienie ponuky s potrebami trhu práce (48,5 milióna EUR) podporiť posilňovanie zručností, aby boli v súlade s potrebami súkromného sektora, a to zvyšovaním kvality OVP. V roku 2022 bolo v rámci časti tohto programu týkajúcej sa rozpočtovej podpory vyplatených 7 miliónov EUR. Osobitný pokrok sa dosiahol vďaka zavedeniu novej metodiky rozvoja kvalifikácií v oblasti OVP, ktorej cieľom je priblížiť gruzínsky systém k normám EÚ a medzinárodným normám.

Indexy	UKAZOVATELE TRETÍCH STRÁN SÚVISIACE SO STAVOM DEMOKRACIE, S DOBROU SPRÁVOU VECÍ VEREJNÝCH A PRÁVNÝM ŠTÁTOM V KANDIDÁTSKÝCH KRAJINÁCH A POTENCIÁLNYCH KANDIDÁTSKÝCH KRAJINÁCH ⁶									
	Albánsko	Bosna a Hercegovina	Kosovo	Severné Macedónsko	Čierna Hora	Srbsko	Turecko	Gruzínsko	Moldavsko	Ukrajina
Národy v prechode 2023 – skóre demokracie, Freedom House https://freedomhouse.org/countries/nations-transit/scores	Celkové skóre: 46/100 (2022: 46/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 37/100 (2022: 38/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 38/100 (2022: 38/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 48/100 (2022: 47/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 46/100 (2022: 47/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 46/100 (2022: 46/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	nedostupné	Celkové skóre: 34/100 (2022: 35/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 36/100 (2022: 35/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)	Celkové skóre: 39/100 (2022: 39/100) Stav: prechodný alebo hybridný režim (2022: prechodný alebo hybridný režim)
Sloboda vo svete 2023 – globálne skóre slobody, Freedom House https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores	Celkové skóre: 67/100 (2022: 67/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 52/100 (2022: 53/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 60/100 (2022: 56/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 68/100 (2022: 67/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 67/100 (2022: 67/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 60/100 (2022: 62/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 32/100 (2022: 32/100) Stav: neslobodná krajina (2022: neslobodná krajina)	Celkové skóre: 58/100 (2022: 58/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 62/100 (2022: 62/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)	Celkové skóre: 50/100 (2022: 61/100) Stav: čiastočne slobodná krajina (2022: čiastočne slobodná krajina)
Index demokracie 2022 – Economist Intelligence Unit https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/	Celkové skóre: 6,41/10 (2021: 6,11/10) Poradie: 64/167 (2021: 68/167) Typ režimu: nedokonalá demokracia (2021: nedokonalá demokracia)	Celkové skóre: 5,00/10 (2021: 5,04/10) Poradie: 97/167 (2021: 95/167) Typ režimu: hybridný režim (2021: hybridný režim)	nedostupné	Celkové skóre: 6,10/10 (2021: 6,03/10) Poradie: 72/167 (2021: 73/167) Typ režimu: nedokonalá demokracia (2021: nedokonalá demokracia)	Celkové skóre: 6,45/10 (2021: 6,02/10) Poradie: 61/167 (2021: 74/167) Typ režimu: nedokonalá demokracia (2021: nedokonalá demokracia)	Celkové skóre: 6,33/10 (2021: 6,36/10) Poradie: 68/167 (2021: 63/167) Typ režimu: nedokonalá demokracia (2021: nedokonalá demokracia)	Celkové skóre: 4,35/10 (2021: 4,35/10) Poradie: 103/167 (2021: 103/167) Typ režimu: hybridný režim (2021: hybridný režim)	Celkové skóre: 5,20/10 (2021: 5,12/10) Poradie: 90/167 (2021: 91/167) Typ režimu: hybridný režim (2021: hybridný režim)	Celkové skóre: 6,23/10 (2021: 6,10/10) Poradie: 69/167 (2021: 69/167) Typ režimu: nedokonalá demokracia (2021: nedokonalá demokracia)	Celkové skóre: 5,42/10 (2021: 5,57/10) Poradie: 87/167 (2021: 86/167) Typ režimu: hybridný režim (2021: hybridný režim)

⁶ V tabuľke sa uvádza najnovšie dostupné poradie a/alebo skóre stanovené tretími stranami. Ďalšie odkazy na údaje z predchádzajúceho posúdenia sa uvádzajú v zátvorkách, ak sú dostupné.

Svetový index slobody tlače 2023 – reportéri bez hraníc https://rsf.org/en/index	Globálne skóre: 57,86/100 (2022: 56,41/100) Poradie: 96/180 (2022: 103/180)	Globálne skóre: 65,43/100 (2022: 65,64/100) Poradie: 64/180 (2022: 67/180)	Globálne skóre: 68,38/100 (2022: 67,00/100) Poradie: 56/180 (2022: 61/180)	Globálne skóre: 74,35/100 (2022: 68,44/100) Poradie: 38/180 (2022: 57/180)	Globálne skóre: 74,28/100 (2022: 66,54/100) Poradie: 39/180 (2022: 63/180)	Globálne skóre: 59,16/100 (2022: 61,51/100) Poradie: 91/180 (2022: 79/180)	Globálne skóre: 33,97/100 (2022: 41,25/100) Poradie: 165/180 (2022: 149/180)	Globálne skóre: 61,69/100 (2022: 59,30/100) Poradie: 77/180 (2022: 89/180)	Globálne skóre: 77,62/100 (2022: 73,47/100) Poradie: 28/180 (2022: 40/180)	Globálne skóre: 61,19/100 (2022: 55,76/100) Poradie: 79/180 (2022: 106/180)
Index právneho štátu 2022 – projekt svetovej spravodlivosti https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2022/	Celkové skóre: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Globálne poradie: 87/140 (2021: 83/139)	Celkové skóre: 0,52/1 (2021: 0,52/1) Globálne poradie: 70/140 (2021: 72/139)	Celkové skóre: 0,56/1 (2021: 0,55/1) Globálne poradie: 57/140 (2021: 60/139)	Celkové skóre: 0,53/1 (2021: 0,53/1) Globálne poradie: 63/140 (2021: 64/139)	nedostupné	Celkové skóre: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Globálne poradie: 83/140 (2021: 81/139)	Celkové skóre: 0,42/1 (2021: 0,42/1) Globálne poradie: 116/140 (2021: 117/139)	Celkové skóre: 0,60/1 (2021: 0,61/1) Globálne poradie: 49/140 (2021: 49/139)	Celkové skóre: 0,52/1 (2021: 0,51/1) Globálne poradie: 68/140 (2021: 73/139)	Celkové skóre: 0,50/1 (2021: 0,51/1) Globálne poradie: 76/140 (2021: 74/139)
Celosvetové ukazovatele správy vecí verejných 2022 – právny štát, skupina Svetovej banky http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilové poradie: 47,17/100	Percentilové poradie: 41,5/100	Percentilové poradie: 39,62/100	Percentilové poradie: 50,00/100	Percentilové poradie: 48,58/100	Percentilové poradie: 49,06/100	Percentilové poradie: 36,79/100	Percentilové poradie: 56,60/100	Percentilové poradie: 41,98/100	Percentilové poradie: 18,87/100
Celosvetové ukazovatele správy vecí verejných 2022 – účinnosť správy vecí verejných, skupina Svetovej banky http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilové poradie: 56,60/100	Percentilové poradie: 12,74/100	Percentilové poradie: 44,34/100	Percentilové poradie: 49,53/100	Percentilové poradie: 51,42/100	Percentilové poradie: 57,08/100	Percentilové poradie: 43,87/100	Percentilové poradie: 72,64/100	Percentilové poradie: 40,57/100	Percentilové poradie: 33,02/100
Celosvetové ukazovatele správy vecí verejných 2022 – kontrola korupcie, skupina Svetovej banky http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilové poradie: 38,68/100	Percentilové poradie: 25,94/100	Percentilové poradie: 47,17/100	Percentilové poradie: 43,87/100	Percentilové poradie: 50,94/100	Percentilové poradie: 35,38/100	Percentilové poradie: 34,91/100	Percentilové poradie: 72,17/100	Percentilové poradie: 42,92/100	Percentilové poradie: 29,25/100

Index vnímania korupcie 2022, Transparency International https://www.transparency.org/en/cpi/2022	Skóre: 36/100 (2021: 35/100) Poradie: 101/180 (2021: 110/180)	Skóre: 34/100 (2021: 35/100) Poradie: 110/180 (2021: 110/180)	Skóre: 41/100 (2021: 39/100) Poradie: 84/180 (2021: 87/180)	Skóre: 40/100 (2021: 39/100) Poradie: 85/180 (2021: 87/180)	Skóre: 45/100 (2021: 46/100) Poradie: 65/180 (2021: 64/180)	Skóre: 36/100 (2021: 38/100) Poradie: 101/180 (2021: 96/180)	Skóre: 36/100 (2021: 38/100) Poradie: 101/180 (2021: 96/180)	Skóre: 56/100 (2021: 55/100) Poradie: 41/180 (2021: 45/180)	Skóre: 39/100 (2021: 36/100) Poradie: 91/180 (2021: 105/180)	Skóre: 33/100 (2021: 32/100) Poradie: 116/180 (2021: 122/180)
--	--	--	--	--	--	---	---	--	---	--

ŠTATISTICKÉ ÚDAJE (k 31. augustu 2023), časť 1 (Albánsko – Čierna Hora)

Demografia	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Celkový počet obyvateľov (v tisícoch)		2 846 s	2 830 s	:	:	1 782 s	1 798 s	2 076 s	2 069 s	622 s	621 s	447 485 s	447 001 bp s
Podiel obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov na celkovom počte obyvateľov (v %)		68,4 s	68,2 s	:	:	67,1 s	67,3 s	69,3 s	69,1 s	66,5 s	66,2 s	64,3 ps	64,1 bps
Hrubá miera prirodzeného pohybu obyvateľstva (na 1 000 obyvateľov)		0,2	–1,2	:	:	7,4 ep	:	–3,2	–5,1	–0,3	–3,4	–2,5 ep	–2,7 bep
Stredná dĺžka života pri narodení, muži (v rokoch)		75,2	73,6	:	:	:	:	72,2	71,1 b	73,2	70,8	77,5 ep	77,2 bep
Stredná dĺžka života pri narodení, ženy (v rokoch)		79,6	77,7	:	:	:	:	76,7	75,5 b	78,8	77,0	83,2 ep	82,9 bep

Trh práce	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Miera ekonomickej aktivity osôb vo veku 20 – 64 rokov: podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva vo veku 20 – 64 rokov (v %)													
Spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	75,3 ew	75,1 ew	62,3 bw	63,4 bw	42,9 w	43,9 w	70,5	70,5 w	67,2	64,7 w	77,6	78,4 b
Muži	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	83,9 ew	84,2 ew	75,4 bw	76,7 bw	63,0 w	63,8 w	82,5	83,2 w	74,6	71,7 w	83,6	84,0 b
Ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	66,9 ew	66,3 ew	49,1 bw	50,0 bw	23,1 w	24,4 w	58,2	57,4 w	59,9	57,8 w	71,7	72,9 b
Miera zamestnanosti vo veku 20 – 64 rokov (v % obyvateľstva)													
Spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6.	66,3 ew	66,3 ew	52,5 bw	52,6 bw	32,3 w	35,1 w	59,1	59,5 w	55,2	54,2 w	72,2	73,1 b
Muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	74,0 ew	74,6 ew	64,9 bw	66,0 bw	48,8 w	51,9 w	68,9	69,5 w	61,7	59,8 w	78,0	78,5 b
Ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	58,8 ew	58,3 ew	40,0 bw	39,1 bw	16,0 w	18,5 w	49,0	49,2 w	48,8	48,7 w	66,5	67,6 b
Osoby vo veku 15 – 24 rokov, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, v % obyvateľstva danej vekovej skupiny	1. 2. 8. 5. 4. 9.	26,6 w	24,0 w	21,6 w	19,9 w	33,6 w	32,1 w	19,6	17,9 w	21,1	20,2 w	11,1	10,8 b

Trh práce (pokračovanie)	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osoby vo veku 15 – 29 rokov, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, v % obyvateľstva danej vekovej skupiny	1. 2. 8. 5. 4. 9.	27,9 w	26,1 w	25,9 w	25,1 w	40,4 w	36,6 w	26,2	24,3 w	26,6	26,5 w	13,8	13,1 b
Zamestnanosť podľa hlavných odvetví													
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	36,1 ew	33,8 ew	12,0 bw	9,4 bw	4,8 w	2,8 w	12,0 s	11,5 w	7,5 s	6,4 w	4,3 s	3,8 bs
Priemysel (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	13,4 ew	13,8 ew	23,9 bw	24,4 bw	16,3 w	14,8 w	23,9 s	23,9 w	10,1 s	10,2 w	18,2 s	18,0 bs
Stavebníctvo (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	7,0 ew	8,1 ew	9,5 bw	9,1 bw	11,1 w	10,5 w	6,9 s	6,8 w	8,3 s	6,7 w	6,6 s	6,6 bs
Služby (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	43,5 ew	44,3 ew	54,7 bw	57,0 bw	67,9 w	71,9 w	57,1 s	57,7 w	73,5 s	76,7 w	70,1 s	70,9 bs
Osoby zamestnané vo verejnom sektore ako podiel na celkovej zamestnanosti osôb vo veku 20 – 64 rokov (v %)	11. 12. 13. 5. 4.	15,5 ew	16,3 ew	19,1 bw	19,8 bw	28,7 w	28,3 w	24,4 w	25,6 w	30,5 w	32,7 w	:	:
Osoby zamestnané v súkromnom sektore ako podiel na celkovom počte zamestnaných osôb vo veku 20 – 64 rokov (v %)	14. 1. 13. 2. 5.	84,5 ew	83,7 ew	80,9 bw	80,2 bw	71,3 w	71,7 w	75,6 w	74,4 w	65,6 w	63,7 w	:	:
Miera nezamestnanosti (v % pracovnej sily)													
Spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	11,8 ew	11,6 ew	15,9 bw	17,4 bw	25,8 w	20,6 w	16,4	15,7 w	17,9	16,6 w	7,1	7,1 b
Muži	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	11,6 ew	11,4 ew	14,2 bw	14,4 bw	23,4 w	18,9 w	16,7	16,4 w	17,5	17,1 w	6,8	6,8 b
Ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	12,0 ew	11,8 ew	18,6 bw	22,0 bw	32,2 w	24,9 w	15,9	14,6 w	18,4	15,9 w	7,4	7,4 b
Mládež, vo veku 15 – 24 rokov	1. 2. 3. 4. 5. 6.	26,5 ew	27,1 ew	36,6 bw	38,3 bw	49,1 w	38,0 w	35,7	36,4 w	36,0	37,1 w	16,8	16,7 b
Dlhodobo nezamestnaní (> 12 mesiacov)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	7,0 ew	7,3 ew	11,9 bw	13,7 bw	18,4 w	14,5 w	12,4	12,5 w	13,4	11,0 w	2,5	2,8
Priemerné nominálne mesačné mzdy a platy (v EUR)	17. 18. 19. 20. 21. 6.	434 sw	474 sw	489 sw	510 sw	466 sw	484 sw	441 sw	466 sw	524 sw	532 sw	:	:

Vzdelávanie	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku: percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 18 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, ktoré nie je v procese ďalšieho vzdelávania alebo odbornej prípravy (v %)	1. 2. 8. 5. 4.	15,6 w	17,4 w	4,7 w	4,7 w	7,8 w	7,0 w	5,7	4,6 w	3,6	6,7 w	9,9	9,8 b
Verejné výdavky na vzdelávanie v pomere k HDP (v %)	6. 22. 23.	3,3 psw	3,1 sw	4,3 sw	:	4,6 sw	4,3 sw	:	:	:	:	5,0 d	:
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6. 24.	17,9 w	17,2 w	5,8 bw	6,1 bw	10,2 w	9,8 w	6,1	4,9 w	:	2,8 w	15,7	15,6 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	18,5 w	18,4 w	5,8 bw	6,8 bw	9,1 w	10,3 w	5,9	4,9 w	:	3,4 w	18,5	18,1 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	17,4 w	16,1 w	5,9 bw	5,3 bw	11,5 w	9,4 w	6,2	4,9 w	:	2,2 w	12,9	12,9 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6.	51,5 w	56,3 w	84,2 bw	84,5 bw	78,8 w	75,6 w	85,2	88,8 w	83,3	85,2 w	66,8	65,7 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	60,2 w	65,0 w	86,1 bw	86,5 bw	83,1 w	78,4 w	89,0	91,8 w	85,7	87,6 w	67,5	66,3 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	42,4 w	48,1 w	82,3 bw	82,4 bw	73,8 w	72,6 w	81,1	85,7 w	80,6	82,6 w	66,0	65,1 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6.	33,2 ew	32,1 ew	28,4 bw	28,8 bw	29,1 w	32,3 w	39,7	36,9 w	38,4	39,0 w	41,1	41,9 b
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	26,7 ew	25,4 ew	23,2 bw	23,9 bw	28,1 w	30,8 w	34,3	31,8 w	35,1	34,9 w	36,0	36,6 b
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	40,0 ew	39,3 ew	34,0 bw	34,0 bw	30,3 w	34,0 w	45,3	42,3 w	41,7	43,0 w	46,2	47,2 b

Národné účty	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Hrubý domáci produkt													
V bežných cenách (v miliónoch EUR)	6. 23.	13 310	15 157 p	17 756	19 995	6 772	7 958	10 852	11 688 p	4 186	4 955	13 471 071	14 567 204
Na obyvateľa (v EUR)	6. 23.	4 690	5 390 p	:	:	3 800 s	4 426 s	5 240 e	5 672 sw	6 740	8 000	30 050	32 520
V štandarde kúpnej sily (PPS) na obyvateľa		9 213	10 296 p	10 200	:	:	:	11 349 e	:	13 436	15 538	30 054	32 524
V štandarde kúpnej sily (PPS) na obyvateľa v pomere k priemeru EÚ (EÚ27 = 100)		30,7	31,7	33,1 s	:	:	:	37,8	:	44,7	47,8	100	100
Reálna (objem) ročná miera zmeny, v porovnaní s predchádzajúcim rokom (v %)	6. 23.	-3,5 p	:	-3,0	7,4	-5,3	10,7	-4,7	3,9 p	-15,3	13,0	-5,6	5,6
Hrubá pridaná hodnota podľa hlavných odvetví													
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo (v %)	6. 23. 25.	21,9	21,1 p	7,0	6,0	8,9	8,6	9,8	8,4 p	9,1	8,0	1,8	1,8
Priemysel (v %)	6. 23. 25.	12,8	12,9 p	22,8	24,5	24,1	23,6	19,8	19,6 p	13,5	12,5	19,7	20,0
Stavebníctvo (v %)	6. 23. 25.	10,2	10,9 p	5,4	5,1	9,3	10,6	6,0	6,3 p	7,3	5,8	5,5	5,5
Služby (v %)	6. 23. 25.	55,2 s	55,2 ps	64,7 s	64,3 s	57,7 s	57,2 s	64,3 s	65,8 ps	70,0 s	73,8 s	73,0 s	72,7 s

Platobná bilancia	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) (v miliónoch EUR)	63. 64. 59. 65. 66.	893,6 s	988,8 s	322,2 w	459,8 w	286,6 w	320,4 w	154,7 w	387,5 w	470,5 w	581,6 w	c	-318 026,0 s
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) (v % HDP)	63. 64. 67. 23.	6,71 s	6,52 ps	1,84 sw	2,41 sw	4,23 s	4,03 s	1,45 psw	3,32 ps	11,24 sw	11,74 sw	c	-2,18 s
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) vo vzťahu k EÚ27 (v miliónoch EUR)	68. 59. 65. 69. 66.	506,8 s	652,5 s	226,3 w	186,8 w	135,6 s	189,1 s	11,1 w	390,0 s	92,9 w	180,1 w	c	-56 205,8 s
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) vo vzťahu k EÚ27 (v % HDP)	68. 70. 23.	3,81 s	4,30 sp	1,29 sw	0,98 sw	2,00 s	2,38 s	0,10 psw	3,34 sp	2,22 sw	3,64 sw	c	-0,39 s
Remitencie ako % HDP	71. 72. 23.	5,06 s	5,02 ps	7,26 s	7,78 s	14,47 s	14,49 s	3,07 s	2,95 ps	6,26 s	6,82 s	0,15 s	0,14 s

Zahraníčný obchod s tovarom	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Podiel vývozu do krajín EÚ27 na hodnote celkového vývozu (v %)	26. 27.	74,7 s	72,2 s	72,4 s	72,8 s	34,5 s	31,5 s	77,5 s	77,1 s	37,7 s	31,1 s	:	:
Podiel dovozu z krajín EÚ27 na hodnote celkového dovozu (v %)	26. 27.	57,9 s	54,4 s	60,8 s	58,9 s	45,8 s	44,3 s	46,3 s	46,2 s	44,2 s	45,7 s	:	:
Obchodná bilancia (v miliónoch EUR)	26. 28. 27.	-2 670	-3 533	-3 254	-3 744	-2 822	-3 929	-1 818	-2 678	-1 739	-2 067	215 288	55 040
Medzinárodný obchod s tovarom a službami v pomere k HDP													
Dovoz (v % HDP)	6. 23.	37,2	44,7 p	47,9	53,9	53,9	65,2	70,5	82,3 p	61,0	62,2	42,8	46,7
Vývoz (v % HDP)	6. 23.	22,7	31,3 p	34,2	42,2	21,7	33,4	57,8	66,2 p	26,0	42,8	46,4	50,5

Verejné financie	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Prebytok (+)/deficit (-) verejných financií (v %)	29. 30. 31. 23.	-6,8 w	-6,8 fw	-5,3 w	:	-5,2 w	:	-8,1 w	:	-10,7 ew	:	-6,7	-4,8
Verejný dlh (v %)	32. 29. 33. 31. 34. 23.	72,7 w	76,7 fw	36,6 w	w	21,8 w	:	51,2 w	:	103,1 w	:	90,0	88,0

Finančné ukazovatele	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ročná zmena spotrebiteľských cien (v %)	35. 36. 37. 38.	2,2 d	2,3 d	−1,1 w	2,0 w	0,2 d	3,4 d	1,2 d	3,4 d	−0,5 d	2,5 d	0,7	2,9
Konsolidovaný súkromný dlh v pomere k HDP (v %)	39. 40.	:	:	−1,2 w	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Celkový zahraničný dlh v pomere k HDP (v %)	41. 42. 43. 44. 23.	64,2 s	64,4 ps	64,3 sw	60,1 sw	37,2 sw	37,4 sw	78,7 s	81,9 ps	221,6 s	191,5 s	:	:
Celkový dlh v cudzej mene v pomere k HDP (v %)	45.	66 w	:	:	:	:	:	:	:	17 w	:	:	:
Úroková sadzba pri úveroch (na jeden rok), za rok (v %)	46. 47. 48. 49. 50. 51. 52.	6,05 w	5,91 w	3,05 w	3,20 w	6,21 w	5,96 w	2,00 w	1,75 w	5,84 w	5,66 w	:	:
Úroková sadzba pri vkladoch (na jeden rok), za rok (v %)	46. 53. 48. 54. 55. 50. 56. 57.	0,40 w	0,48 w	0,07 w	0,05 w	1,49 w	1,33 w	0,15 w	0,15 w	0,40 w	0,35 w	:	:
Hodnota rezervných aktív (vrátane zlata) (v miliónoch EUR)	48. 41. 42. 43. 58. 59.	3 942,4 w	4 972,2 w	7 091,0 w	8 359,1 w	900,8 w	1 100,3 w	3 359,9 w	3 643,3 w	1 738,5 w	1 748,8 w	:	:
Medzinárodné rezervy – zodpovedajúce mesiacom dovozu	60. 48. 41. 42. 61. 62.	9,6 sw	17,0 sw	10,0 sw	:	3,0 sw	:	5,3 sw	:	8,2 sw	:	:	:

Podnikanie	Poznámka	Albánsko		Bosna a Hercegovina		Kosovo		Severné Macedónsko		Čierna Hora		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Index priemyselnej výroby (2015 = 100)	73. 74. 75. 76.	89,5 w	113,0 w	96,7	106,2	:	:	102,4	103,9	105,8	110,3	98,5	107,5

Infraštruktúra	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Hustota železničnej siete (prevádzkované trate na 1 000 km²)	77. 78. 79. 80. 81. 82.	7,8 sw	7,8 s	19,9 sw	19,9 sw	30,5 sw	30,5 sw	26,9 s	26,9 s	18,0 s	18,0 s	:	:
Dĺžka diaľnic (v kilometroch)	83.	22	25	218	218	137 w	137 w	335	335	z	z	:	:

Energetika	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Čistý dovoz energie v pomere k HDP	84.	1,7 s	2,7 ps	2,7 s	3,5 s	4,2 s	6,7 s	4,8 s	7,7 ps	2,6 s	4,1 s	1,6 s	2,7 s

ŠTATISTICKÉ ÚDAJE (k 31. augustu 2023), časť 2 (Srbsko – Ukrajina)

Demografia	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Celkový počet obyvateľov (v tisícoch)		6 927 s	6 872 s	83 155 s	83 614 s	3 717 s	3 729 s	2 640 s	2 597 ps	41 733 s	41 419 s	447 485 s	447 001 bp s
Podiel obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov na celkovom počte obyvateľov (v %)		64,8 s	64,5 s	67,8 s	67,7 s	64,5 s	64,2 s	:	66,7 ps	67,6 s	67,4 s	64,3 ps	64,1 bps
Hrubá miera prirodzeného pohybu obyvateľstva (na 1 000 obyvateľov)		–8,0	–10,9	:	:	–1,1	–3,8	–3,8 ep	:	–7,8	–10,7 e	–2,5 ep	–2,7 bep
Stredná dĺžka života pri narodení, muži (v rokoch)		71,6	70,0	:	:	:	:	:	:	:	:	77,5 ep	77,2 bep
Stredná dĺžka života pri narodení, ženy (v rokoch)		77,5	75,7	:	:	:	:	:	:	:	:	83,2 ep	82,9 bep

Trh práce	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Miera ekonomickej aktivity osôb vo veku 20 – 64 rokov: podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva vo veku 20 – 64 rokov (v %)													
Spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	72,5	75,0 b	58,7	61,2 bw	63,2 bw	64,5 w	51,1 w	52,8 w	72,0 w	71,9 w	77,6	78,4 b
Muži	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	79,9	82,6 b	79,8	82,3 bw	74,0 bw	76,2 w	55,5 w	57,8 w	78,4 w	78,2 w	83,6	84,0 b
Ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	65,2	67,4 b	37,5	40,0 bw	52,8 bw	53,4 w	47,0 w	48,1 w	66,0 w	66,0 w	71,7	72,9 b
Miera zamestnanosti vo veku 20 – 64 rokov (v % obyvateľstva)													
Spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6.	65,9	66,7 b	51,0	53,9 bw	51,1 bw	50,6 w	49,1 w	51,1 w	65,2 w	64,8 w	72,2	73,1 b
Muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	72,9	74,2 b	70,1	73,6 bw	58,7 bw	58,1 w	53,1 w	55,6 w	70,8 w	70,8 w	78,0	78,5 b
Ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	58,9	59,3 b	32,0	34,1 bw	43,9 bw	43,5 w	45,5 w	46,9 w	60,0 w	59,3 w	66,5	67,6 b
Osoby vo veku 15 – 24 rokov, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, v % obyvateľstva danej vekovej skupiny	1. 2. 8. 5. 4. 9.	15,9	16,4 b	28,3	24,7 bw	28,5 bw	26,8 w	17,6 w	17,2 w	15,5 w	14,3 w	11,1	10,8 b

Trh práce (pokračovanie)	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osoby vo veku 15 – 29 rokov, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, v % obyvateľstva danej vekovej skupiny	1. 2. 8. 5. 4. 9.	20,0	18,8 b	32,0	28,4 bw	35,1 bw	34,6 w	26,0 w	26,4 w	20,0 w	19,8 w	13,8	13,1 b
Zamestnanosť podľa hlavných odvetví													
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	14,6 s	15,0 bs	17,6 s	17,2 bw	19,8 bw	18,9 w	21,1 w	21,5 w	14,1 w	14,1 w	4,3 s	3,8 bs
Priemysel (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	22,6 s	23,7 bs	20,5 s	21,3 bw	11,4 bw	11,3 w	14,6 w	14,4 w	17,8 w	18,2 w	18,2 s	18,0 bs
Stavebníctvo (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	5,4 s	6,0 bs	5,7 s	6,2 bw	6,9 bw	7,8 w	7,2 w	7,7 w	7,0 w	7,0 w	6,6 s	6,6 bs
Služby (v %)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 10.	57,5 s	55,3 bs	56,2 s	55,3 bw	61,9 bw	62,1 w	57,1 w	56,4 w	61,1 w	60,7 w	70,1 s	70,9 bs
Osoby zamestnané vo verejnom sektore ako podiel na celkovej zamestnanosti osôb vo veku 20 – 64 rokov (v %)	11. 12. 13. 5. 4.	26,4 w	25,8 w	17,7 w	16,9 bw	23,5 bw	24,3 w	29,6 w	28,6 w	:	:	:	:
Osoby zamestnané v súkromnom sektore ako podiel na celkovom počte zamestnaných osôb vo veku 20 – 64 rokov (v %)	14. 1. 13. 2. 5.	73,6 w	74,2 w	82,3 w	83,1 bw	76,5 bw	75,7 w	70,4 w	71,4 w	:	:	:	:
Miera nezamestnanosti (v % pracovnej sily)													
Spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	9,1	11,1 b	13,2	12,0 bw	18,5 bw	20,6 w	3,8 w	3,2 w	9,5 w	9,8 w	7,1	7,1 b
Muži	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	8,8	10,2 b	12,4	10,7 bw	20,2 bw	22,7 w	4,3 w	3,9 w	9,8 w	9,5 w	6,8	6,8 b
Ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	9,5	12,1 b	14,9	14,8 bw	16,2 bw	17,8 w	3,3 w	2,5 w	9,1 w	10,1 w	7,4	7,4 b
Mládež, vo veku 15 – 24 rokov	1. 2. 3. 4. 5. 6.	26,6	26,4 b	25,1	22,6 bw	39,4 bw	42,9 w	10,9 w	9,2 w	19,3 w	19,1 w	16,8	16,7 b
Dlhodobo nezamestnaní (> 12 mesiacov)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 16.	4,5	4,9	3,3	3,7 bw	5,8 bw	7,2 w	0,7 w	0,8 w	2,0 w	2,4 w	2,5	2,8
Priemerné nominálne mesačné mzdy a platy (v EUR)	17. 18. 19. 20. 21. 6.	706 sw	772 sw	384 sw	256 sw	296 sw	372 sw	376 sw	447 sw	334 sw	453 sw	:	:

Vzdelávanie	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku: percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 18 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, ktoré nie je v procese ďalšieho vzdelávania alebo odbornej prípravy (v %)	1. 2. 8. 5. 4.	5,6	6,3 b	26,7	23,0 bw	8,2 w	7,3 w	16,9 w	19,6 w	:	:	9,9	9,8 b
Verejné výdavky na vzdelávanie v pomere k HDP (v %)	6. 22. 23.	3,5 sw	3,3 psw	4,0	3,5 sw	3,8 psw	3,6 sw	:	:	5,4 sw	:	5,0 d	:
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6. 24.	6,4	6,7 b	34,4	29,5 bw	7,9 w	7,3 w	21,2 w	23,3 w	2,9 w	2,7 w	15,7	15,6 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	6,0	7,7 b	36,7	31,6 bw	8,3 w	7,4 w	24,5 w	27,3 w	3,1 w	2,9 w	18,5	18,1 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov maximálne s nižším sekundárnym vzdelaním, ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	6,8	5,7 b	32,2	27,3 bw	7,5 w	7,2 w	18,0 w	19,4 w	2,8 w	2,5 w	12,9	12,9 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6.	85,4	85,3 b	43,1	47,8 bw	77,3 w	77,2 w	69,4 w	68,2 w	54,9 w	55,2 w	66,8	65,7 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	87,5	86,3 b	45,3	51,1 bw	82,4 w	84,0 w	68,7 w	66,4 w	59,6 w	58,9 w	67,5	66,3 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	83,2	84,1 b	40,8	44,5 bw	71,3 w	70,2 w	70,2 w	69,9 w	50,0 w	51,3 w	66,0	65,1 b
Percentuálny podiel obyvateľstva vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, spolu	1. 2. 3. 4. 5. 6.	33,0	35,3 b	33,1	35,5 bw	38,2 w	35,5 w	31,5 w	31,8 w	57,1 w	58,0 w	41,1	41,9 b
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, muži	1. 2. 3. 4. 5. 6.	27,1	27,7 b	33,9	36,1 bw	33,6 w	32,3 w	24,3 w	28,6 w	49,7 w	51,4 w	36,0	36,6 b
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, ženy	1. 2. 3. 4. 5. 6.	39,1	43,2 b	32,2	35,0 bw	42,7 w	38,9 w	38,2 w	34,7 w	64,8 w	64,8 w	46,2	47,2 b

Národné účty	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Hrubý domáci produkt													
V bežných cenách (v miliónoch EUR)	6. 23.	46 815	53 329	626 742	689 547	13 871 w	15 732 w	10 116 w	11 569 w	137 133 w	168 710 w	13 471 071	14 567 204
Na obyvateľa (v EUR)	6. 23.	6 790	7 800	7 520	8 190	3 726 w	4 242 w	3 839 w	4 424 w	3 285 w	4 077 w	30 050	32 520
V štandarde kúpnej sily (PPS) na obyvateľa		12 812	14 349	18 325	20 337	:	:	12 977 w	16 069 w	:	:	30 054	32 524
V štandarde kúpnej sily (PPS) na obyvateľa v pomere k priemeru EÚ (EÚ27 = 100)		42,6	44,2	61,0	62,7	:	:	:	:	:	:	100	100
Reálna (objem) ročná miera zmeny, v porovnaní s predchádzajúcim rokom (v %)	6. 23.	−0,9	7,5	1,9	11,4	−6,8 w	10,5 w	−8,3 w	13,9 w	−3,8 w	3,4 w	−5,6	5,6
Hrubá pridaná hodnota podľa hlavných odvetví													
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo (v %)	6. 23. 25.	7,6	7,6	7,5	6,2	8,3 w	7,4 w	10,8 w	12,3 w	10,8 w	12,7 w	1,8	1,8
Priemysel (v %)	6. 23. 25.	23,4	23,0	25,6	29,1	15,5 w	17,0 w	15,2 w	14,7 w	20,9 w	23,8 w	19,7	20,0
Stavebníctvo (v %)	6. 23. 25.	6,6	7,3	5,9	5,7	8,7 w	7,5 w	11,5 w	9,3 w	3,3 w	3,2 w	5,5	5,5
Služby (v %)	6. 23. 25.	62,4 s	62,2 s	61,0 s	59,1 s	67,5 w	68,1 w	62,5 w	63,6 w	65,0 w	60,3 w	73,0 s	72,7 s

Platobná bilancia	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) (v miliónoch EUR)	63. 64. 59. 65. 66.	2 938,5 w	3 656,9 w	3 942,6 s	5 832,2 s	498,7 w	783,6 w	133,4 w	322,7 w	−50,8 w	6 351,5 w	c	−318 026,0 s
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) (v % HDP)	63. 64. 67. 23.	c	6,86 s	0,63 s	0,85 s	3,60 sw	4,98 sw	1,32 sw	2,79 sw	−0,04 sw	3,76 sw	c	−2,18 s
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) vo vzťahu k EÚ27 (v miliónoch EUR)	68. 59. 65. 69. 66.	c	1 801,0 s	140,6 s	600,5 s	178,9 w	189,7 w	:	:	−691,7 w	4 748,7 w	c	−56 205,8 s
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) vo vzťahu k EÚ27 (v % HDP)	68. 70. 23.	c	3,38 s	0,02 s	0,09 s	1,29 sw	1,21 sw	:	:	−0,50 sw	2,81 sw	c	−0,39 s
Remitencie ako % HDP	71. 72. 23.	4,81 s	:	0,02 s	:	7,34 sw	8,65 sw	8,87 dps w	:	0,75 psw	:	0,15 s	0,14 s

Zahraníčný obchod s tovarom	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Podiel vývozu do krajín EÚ27 na hodnote celkového vývozu (v %)	26. 27.	66,2 s	65,8 s	41,1 s	41,1 s	20,9 ew	16,9 sw	66,4 sw	62,5 sw	:	:	:	:
Podiel dovozu z krajín EÚ27 na hodnote celkového dovozu (v %)	26. 27.	55,6 s	53,9 s	33,1 s	31,1 s	23,0 ew	22,9 sw	45,6 sw	46,6 sw	:	:	:	:
Obchodná bilancia (v miliónoch EUR)	26. 28. 27.	-5 019	-6 279	-42 293	-38 925	- 3 838 sw	- 5 171 sw	- 2 572 sw	- 2 166 sw	- 4 438 sw	:	215 288	55 040
Medzinárodný obchod s tovarom a službami v pomere k HDP													
Dovoz (v % HDP)	6. 23.	56,5	62,3	32,2	35,5	56,6 w	59,6 w	51,4 w	57,8 w	40,3 w	41,9 w	42,8	46,7
Vývoz (v % HDP)	6. 23.	48,2	54,5	28,7	35,3	37,3 w	43,2 w	27,9 w	30,6 w	38,8 w	40,7 w	46,4	50,5

Verejné financie	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Prebytok (+)/deficit (-) verejných financií (v %)	29. 30. 31. 23.	-8,0 w	-4,2 ew	-4,7 w	:	-9,3 w	-6,3 w	-5,1 ew	0,0 ew	-5,4 w	-3,3 w	-6,7	-4,8
Verejný dlh (v %)	32. 29. 33. 31. 34. 23.	57,7 w	57,5 ew	39,8 w	:	60,1 w	49,6 w	33,1 w	32,6 w	60,4 w	49,0 w	90,0	88,0

Finančné ukazovatele	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ročná zmena spotrebiteľských cien (v %)	35. 36. 37. 38.	1,8 d	4,0 d	12,3 d	19,6 d	5,2 w	9,6 w	3,8 w	5,1 w	2,7 w	9,4 w	0,7	2,9
Konsolidovaný súkromný dlh v pomere k HDP (v %)	39. 40.	:	:	13,0 w	7,6 w	:	:	:	:	:	:	:	:
Celkový zahraničný dlh v pomere k HDP (v %)	41. 42. 43. 44. 23.	c	75,8 s	60,4 sw	54,3 sw	135,5 sw	124,0 sw	65,5 sw	66,9 sw	74,6 sw	67,8 sw	:	:
Celkový dlh v cudzej mene v pomere k HDP (v %)	45.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Úroková sadzba pri úveroch (na jeden rok), za rok (v %)	46. 47. 48. 49. 50. 51. 52.	1,90 w	1,90 w	16,25 w	22,79 w	8,52 w	9,46 w	5,15 w	8,50 w	7,89 w	7,67 w	:	:
Úroková sadzba pri vkladoch (na jeden rok), za rok (v %)	46. 53. 48. 54. 55. 50. 56. 57.	0,10 w	0,10 w	13,51 w	17,85 w	8,46 w	9,13 w	0,15 w	4,50 w	7,22 w	6,95 w	:	:
Hodnota rezervných aktív (vrátane zlata) (v miliónoch EUR)	48. 41. 42. 43. 58. 59.	13 491,7 w	16 454,5 w	81 937,5 w	94 006,1 w	3 532,4 w	3 787,3 w	3 082,9 w	3 445,8 w	23 711,1 w	27 294,4 w	:	:
Medzinárodné rezervy – zodpovedajúce mesiacom dovozu	60. 48. 41. 42. 61. 62.	6,1 sw	:	4,9 sw	6,3 sw	5,4 sw	4,8 sw	7,1 sw	:	:	:	:	:

Podnikanie	Poznámka	Srbsko		Turecko		Gruzínsko		Moldavsko		Ukrajina		EÚ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Index priemyselnej výroby (2015 = 100)	73. 74. 75. 76.	111,0	118,5	115,4	135,6	:	:	107,1 w	120,3 w	102,7 w	105,0 w	98,5	107,5

Infraštruktúra	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Hustota železničnej siete (prevádzkované trate na 1 000 km²)	77. 78. 79. 80. 81. 82.	37,9 sw	38,1 sw	13,3 sw	13,5 sw	22,6 sw	22,2 sw	34,0 sw	34,0 sw	32,8 sw	32,7 sw	:	:
Dĺžka diaľnic (v kilometroch)	83.	928	928 w	3 523	3 532	208 w	263 w	:	:	15 w	15 w	:	:

Energetika	Poznámka	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Čistý dovoz energie v pomere k HDP	84.	2,9 s	4,0 s	3,3 s	5,2 s	1,0 sw	1,8 sw	:	:	:	:	1,6 s	2,7 s

Zdroj: Eurostat a/alebo štatistické orgány krajín zapojených do procesu rozširovania

: = údaj nie je k dispozícii
b = prerušenie časového radu
c = dôverná hodnota
d = odlišné vymedzenie
e = odhadovaná hodnota
f = prognóza
p = predbežný údaj
s = odhad Eurostatu
w = údaje dodal a zodpovedá za ne vnútroštátny štatistický úrad, sú zverejnené bez kontroly a bez akýchkoľvek záruk, pokiaľ ide o ich kvalitu a dodržiavanie štatistickej metodiky EÚ
z = neuplatňuje sa, a preto sa rovná 0

Poznámky pod čiarou:

1. Severné Macedónsko: nové nariadenie o IESS nebolo vykonané.
2. Bosna a Hercegovina: od januára 2020 sa výberové zisťovanie pracovných síl (Labour Force Survey, LFS) v Bosne a Hercegovine vykonáva nepretržite počas celého roka a údaje sa zverejňujú raz za štvrtrok. Od roku 2020 sa takisto vykonáva postup kalibrácie váženía na základe odhadov obyvateľstva rozdeleného podľa skupín s vekovým rozdielom piatich rokov a pohlavia.
3. Bosna a Hercegovina: od januára 2021 začala Štatistická agentúra Bosny a Hercegoviny uplatňovať novú prepracovanú metodiku výberového zisťovania pracovných síl. Prepracovanie výberového zisťovania sa uskutočnilo na základe nového nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktoré nadobudlo účinnosť 1. januára 2021, a v súlade s ním. V dôsledku zavedenia novej prepracovanej metodiky výberového zisťovania pracovných síl od januára 2021 sa časový rad údajov uverejnených v predchádzajúcom roku prerušil.
4. Turecko: *V rámci HLFS nie je daný časový rad porovnateľný s predchádzajúcimi rokmi v dôsledku úprav definície, rozsahu a koncepcie výberového zisťovania v roku 2021.
5. Turecko: každoročné výsledky LFS.
6. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
7. Ukrajina: stanovenie ekonomicky aktívneho obyvateľstva – pracovnej sily od roku 2019.
8. Bosna a Hercegovina: od roku 2020 sa LFS vykonáva štvrtročne, čo vedie k prerušeniu časového radu v porovnaní s výsledkami z predchádzajúcich rokov. V dôsledku zavedenia novej prepracovanej metodiky výberového zisťovania pracovných síl [nariadenie (EÚ) 2019/1700; vykonávacie nariadenie (EÚ) 2019/2240] z januára 2021 sa časový rad údajov uverejnených v predchádzajúcom roku prerušil. To znamená, že údaje za roky 2020 a 2021 zároveň nie sú porovnateľné.

9. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
10. Gruzínsko: od roku 2020 podľa NACE Rev. 2, pred rokom 2020 podľa NACE Rev. 1.1.
11. Čierna Hora: údaje sa týkajú počtu zamestnancov vo verejnom sektore ako podielu celkového počtu zamestnaných osôb.
12. Severné Macedónsko: vo verejnom sektore sú zahrnuté údaje: ostatné (zmiešané, kolektívne, štátne, nedefinované)
13. Bosna a Hercegovina: verejný sektor zahŕňa sekcie O, P a Q v rámci klasifikácie NACE Rev. 2, zatiaľ čo súkromný sektor zahŕňa iné sekcie v rámci klasifikácie NACE.
14. Čierna Hora: prerušenie časového radu, keďže pôvodne na túto otázku odpovedali len zamestnanci; od roku 2018 odpovedajú na túto otázku všetky zamestnané osoby.
15. Ukrajina: osoby vo veku 15 a viac rokov.
16. Gruzínsko: osoby vo veku 15 rokov a staršie.
17. Srbsko: mzdy a platy sa získavajú z administratívnych zdrojov (záznamy daňových orgánov). Priemerné zárobky sa počítajú na základe celkovej sumy pripísaných zárobkov za vykazovaný mesiac a počtu zamestnancov v ekvivalente plného pracovného času.
18. Albánsko: Zdroj informácií: Generálne riaditeľstvo pre dane, prispievatelia do systému sociálneho poistenia, výpočet INSTAT
19. Bosna a Hercegovina: čisté príjmy.
20. Turecko: Zdroj: prieskum o príjmoch a životných podmienkach.
21. Moldavsko: zahŕňa hospodárske jednotky s jedným a viac zamestnancami.
22. Gruzínsko: HDP sa počíta v súlade so systémom národných účtov z roku 2008.
23. Gruzínsko: na základe systému národných účtov z roku 2008.
24. Gruzínsko: osoby bez vzdelania sú vylúčené.
25. Gruzínsko: výpočty sa vykonávajú podľa NACE Rev. 2.
26. Moldavsko: január až august.
27. Gruzínsko: údaje prepočítané na eurá Eurostatom.
28. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
29. Albánsko: prognózy ministerstva hospodárstva a financií.
30. Ukrajina: upravené údaje o hotovosti (príručka štatistiky verejných financií z roku 2014).
31. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
32. Čierna Hora: predbežné údaje: konečné údaje budú k dispozícii koncom marca 2021.
33. Bosna a Hercegovina: koniec roka (31. december).
34. Ukrajina: Štátny a štátom zaručený dlh.
35. Bosna a Hercegovina: inflácia meraná indexom spotrebiteľských cien.
36. Moldavsko: inflácia meraná indexom spotrebiteľských cien.
37. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
38. Gruzínsko: inflácia meraná indexom spotrebiteľských cien.
39. Bosna a Hercegovina: údaje peňažných finančných inštitúcií.
40. Turecko: údaje zahŕňajú dlhové cenné papiere a úvery.
41. Bosna a Hercegovina: na základe príručky MMF o platobnej bilancii, šieste vydanie.
42. Turecko: priemer ročného výmenného kurzu použitého pri prepočte na eurá.
43. Moldavsko: prepočítané z USD na EUR na základe koncoročných výmenných kurzov, podľa Národnej banky Moldavska.
44. Ukrajina: aktíva a dlh prepočítané z USD na EUR s použitím krízových kurzov na konci vykazovaného roka.
v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
45. Albánsko: zahraničný dlh (vrátane PZI).

46. Čierna Hora: vážená priemerná efektívna úroková sadzba, nesplatené sumy, ročný údaj.
47. Albánsko: vážená priemerná sadzba uplatniteľná na nové 12-mesačné úvery za príslušný mesiac, pri 12-mesačnej splatnosti.
48. Severné Macedónsko: koniec roka (31. december).
49. Bosna a Hercegovina: sadzby pri krátkodobých úveroch v národnej mene pre nefinančné korporácie (vážený priemer).
50. Moldavsko: sadzbu stanovuje Národná banka Moldavska počnúc rokom 2001. Národná banka Moldavska uplatňuje úrokovú metódu „koridor“: najvyššia sadzba sa uplatňuje na jednoduchové úvery, najnižšia na jednoduchové vklady. Koncoročné hodnoty.
51. Ukrajina: priemerná vážená úroková sadzba pre všetky nástroje refinancovania národnej banky.
52. Gruzínsko: aukcie refinancovania úverov.
53. Albánsko: úroková sadzba pri vkladoch predstavuje váženú priemernú sadzbu pre novoprijaté vklady za príslušný mesiac, pri 12-mesačnej splatnosti.
54. Bosna a Hercegovina: sadzby pri vkladoch domácností v národnej mene splatných na požiadanie (vážený priemer).
55. Turecko: priemer mesačných údajov; jednoduchová sterilizačná operácia.
56. Ukrajina: distribúcia depozitných certifikátov Národnej banky Ukrajiny.
57. Gruzínsko: aukcie depozitných certifikátov.
58. Ukrajina: aktíva a dlh prepočítané z USD na EUR s použitím krízových kurzov na konci vykazovaného roka.
59. Ukrajina: dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované, sú vylúčené z údajov vonkajšieho sektora.
60. Albánsko: koniec augusta 2021.

Január – jún 2021.

61. Turecko: priemer ročného výmenného kurzu použitého pri prepočte na eurá.
Od tretieho štvrt'roka 2021.
Od októbra 2021.
62. Moldavsko: prepočítané z USD na EUR na základe koncoročných výmenných kurzov, podľa Národnej banky Moldavska.
Prepočítané z USD na EUR na základe priemerných ročných výmenných kurzov, podľa Národnej banky Moldavska.
63. Bosna a Hercegovina: na základe Príručky MMF o platobnej bilancii, prístup k aktívam a pasívam.
64. Moldavsko: Prepočítané z USD na EUR na základe priemerných ročných výmenných kurzov, podľa Národnej banky Moldavska.
65. Ukrajina: Národná banka Ukrajiny zlepšila od roku 2021 zloženie priamych zahraničných investícií, v súvislosti s čím boli do údajov o tokoch priamych zahraničných investícií a stavoch zahrnuté reinvestované zisky nefinančných korporácií. Preto došlo k revízii údajov o platobnej bilancii, medzinárodnej investičnej pozícii a o priamych zahraničných investíciách za roky 2015 – 2020.
66. Ukrajina: Národná banka Ukrajiny zlepšila od roku 2021 zloženie priamych zahraničných investícií, v súvislosti s čím boli do údajov o tokoch priamych zahraničných investícií a stavoch zahrnuté úvery medzi partnerskými podnikmi. Preto došlo k revízii údajov o platobnej bilancii, medzinárodnej investičnej pozícii a o priamych zahraničných investíciách za roky 2015 – 2020.
67. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované. Národná banka Ukrajiny zlepšila od roku 2021 zloženie priamych zahraničných investícií, v súvislosti s čím boli do údajov o tokoch priamych zahraničných investícií a stavoch zahrnuté reinvestované zisky nefinančných korporácií. Preto došlo k revízii údajov o platobnej bilancii, medzinárodnej investičnej pozícii a o priamych zahraničných investíciách za roky 2015 – 2020.
68. Bosna a Hercegovina: na základe príručky MMF o platobnej bilancii, šieste vydanie, a referenčnej definície priamych zahraničných investícií OECD, štvrté vydanie.
69. Ukrajina: údaje o priamych zahraničných investíciách boli prepočítané pri zohľadnení členských štátov EÚ27 bez Spojeného kráľovstva.
70. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované. údaje o priamych zahraničných investíciách boli prepočítané pri zohľadnení členských štátov EÚ27 bez Spojeného kráľovstva.
Národná banka Ukrajiny zlepšila od roku 2021 zloženie priamych zahraničných investícií, v súvislosti s čím boli do údajov o tokoch priamych zahraničných investícií a stavoch zahrnuté úvery medzi partnerskými podnikmi. Preto došlo k revízii údajov o platobnej bilancii, medzinárodnej investičnej pozícii a o priamych zahraničných investíciách za roky 2015 – 2020.
71. Moldavsko: Prepočítané z USD na EUR na základe priemerných ročných výmenných kurzov, podľa Národnej banky Moldavska.
Osobné transfery.
72. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie Krymskej autonómnej republiky, mesto Sevastopol a časť dočasne okupovaných území v Doneckej a Luhanskej oblasti.
Predchádzajúce údaje.

73. Albánsko: činnosť B_D
74. Moldavsko: počnúc rokom 2016 sa index objemu priemyselnej výroby sezónne očisťuje od vplyvu počtu pracovných dní a sezónnosti, časový rad bol opravený.
75. Ukrajina: očistenie od vplyvu kalendárnych dní dynamického radu indexov na priemernú mesačnú hodnotu základu. (2016) rok sa vykonáva s použitím programu DEMETRA+, ktorý využíva metódu TRAMO/SEATS.
76. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
77. Údaje boli prevzaté od republikového geodetického úradu.
78. Bosna a Hercegovina: vnútrozemské vody odhadované na 210 km².
79. Turecko: len hlavné riadky.
Hodnoty plochy sa počítajú vo vzťahu ku klasifikáciám CORINE a prispôsobujú sa systému LUCAS. Obdobie tvorby údajov CORINE je šesť rokov.
80. Moldavsko: vrátane Podnesterského regiónu.
Ku koncu roka.
81. Moldavsko: vrátane Podnesterského regiónu.
Ku koncu roka.
vrátane mokradi.
82. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované. Údaje Štátnej služby Ukrajiny pre geodéziu, kartografiu a kataster.
údaje sa uvádzajú podľa novej klasifikácie typov pôdy.
83. Ukrajina: v údajoch nie je zahrnuté dočasne okupované územie autonómnej Krymskej republiky, mesto Sevastopol a časti Doneckej a Luhanskej oblasti, ktoré sú dočasne okupované.
84. Gruzínsko: údaje prepočítané na eurá Eurostatom.
na základe systému národných účtov z roku 2008.